

Külső borító

BUDAPESTI GAZDASÁGI EGYETEM

KÜLKERESKEDELMI KAR
NEMZETKÖZI TANULMÁNYOK
LEVELEZŐ TAGOZAT

MÁLTA, AZ EURÓPAI UNIÓ LEGKISEBB TAGÁLLAMA

Belső konzulens: Dr. Ferkelt Balázs

Készítette: Russo Alessandro

Budapest, 2020

Tartalomjegyzék

Ábrajegyzék	4
BEVEZETÉS	5
Témaválasztás indoklása	5
Célmeghatározás	5
Dolgozatom felépítése.....	5
I. Máltáról általában.....	7
I.1 Népeség	8
I.2. Málta iskolarendszere	9
II. Történelmi áttekintés	12
II.1. Málta a brit birodalom uralma alatt	15
II.2. A Máltai Lovagrend.....	16
II.3. A Máltai Szeretetszolgálat.....	18
III. Málta államformájának és politikai rendszerének kialakulása.....	21
IV. Málta gazdasági viszonyai az Unióba lépés előtt.....	23
V. Málta csatlakozása az Európai Unióhoz 2004.....	27
V.1. Politikai előzmények	27
V.2 Az ország gazdasági és külpolitikai helyzete a tagfelvétel idején	29
V.3 A koppenhágai kritériumok.....	32
V.4 Politikai történések a csatlakozás ideje alatt	34
VI. Málta, mint uniós tagállam.....	38
VI.2. Kriptogazdaság – kriptomennyország.....	40
VII. A turizmus és a szolgáltatások jelentősége a mai máltai gazdaságban és a GDP meghatározásában	44
VII.1. Málta és a kék gazdaság	44
VIII. Az Európai Tanács 2018-ban kiadott véleményezése Málta stabilitási programjáról .	47
IX. A szigetország migráns helyzete.....	54
X. Koronavírus járvány (Covid 19) Máltán 2020	55
Összegzés	56
Bibliográfia.....	58
Internetes források:.....	59

Ábrajegyzék

1. ábra: Málta 1 főre jutó GDP-je USD-ben (2000-2017).....	39
2. ábra: Málta egy főre jutó GDP-je USD-ben (2000-2018).....	39
3. ábra: Málta importja '000EUR-ban (1996-2020).....	42
4. ábra: Málta exportja '000EUR-ban (1996-2020).....	42
5. ábra: Málta államháztartási egyenlege százalékos formában (2000-2018)	48
6. ábra: Málta államadóssága százalékos formában (2000-2018).....	49
7. ábra: Málta harmonizált fogyasztóiár-indexének változása %-ban (2000-2019).....	50
8. ábra: Málta teljes foglalkoztatási rátája %-ban (2000-2018)	51
9. ábra: Málta munkanélküliségi rátája százalékos formában.....	52

BEVEZETÉS

Témaválasztás indoklása

Dolgozatom témájának kiválasztásában több tényező játszott szerepet. Mindenképpen szerettem volna olyan területet választani, ami nagyon érdekel. Mivel szeretek utazni, szeretek más országokat, kultúrákat megismerni, ezért esett választásom egy Európai Unió tagország részletes bemutatására. A másik ok, amely segített döntésemben, hogy az egyetemi tanulmányaim során folyamatosan bővültek ismereteim az Európai Unióval kapcsolatban, s úgy gondolom, hogy egy tagország bemutatásával lehetőségem nyílik arra, hogy egyetemi tanulmányaim során megszerzett ismereteimet kifejthessem dolgozatomban.

Az általam választott tagország a Dél-Európában elhelyezkedő szigetország, Málta (hivatalos nevén Máltai Köztársaság), amely a világ kilencedik és Európa ötödik legkisebb nemzetközileg elismert független országa, egyben az EU legkisebb tagállama.

Célmeghatározás

A dolgozatom bemutatása során az a célom, hogy bemutassam Málta politikai, gazdasági, migrációs, szociális és vallási helyzetét, mint EU tagállam. Szeretném ezt az aktuális helyzetet összehasonlítani azzal az időszakkal is, amikor a szigetország még nem volt uniós tagállam.

Nagyon fontosnak tartom az Unió rendszerében a kisebb tagországok jelenlétét és szerepét, illetve példásnak tartom az alapító tagországokhoz való felzárkózási igyekezetüket is mind gazdasági szempontból, mind az infrastrukturális fejlődés szempontjából. Málta esetében egy rendkívüli történelmi múlttal rendelkező országról van szó, amely 2004-ben csatlakozott az Európai Unióhoz, és amely az euróövezet tagja 2008. január 1. óta.

Dolgozatom felépítése

Dolgozatom első részében szeretném általánosan bemutatni a szigetországot. Ezt követően kitérnék az ország történelmi áttekintésére, hiszen ez az aprócska szigetország nagy történelmi múlttal dicsekedhet, valamint olyan világhírű szervezettel, mint a híres Máltai Lovagrend és Szeretetszolgálat.

Ezután röviden ismertetem az aktuális politikai rendszert és annak felépítését. Majd következik a dolgozatnak az a része, amelyben átfogó képet adok az 1980-90-es évekből, majd

a század eleji Máltáról, vagyis az EU-hoz való csatlakozási folyamatáról, a 2004-es csatlakozásról, és annak politikai előzményéről. A negyedik fejezetben a szigetországot, mint uniós tagállamot fogom már bemutatni, arról írok, hogy milyen gazdasági és politikai szerepe van az országnak az Európai Unióban, s az Unió hatásáról az ország mindennapos életében.

I. Máltáról általában

Málta Dél-Európában, a Földközi-tenger középső részén elhelyezkedő szigetország. Csak három nagyobb szigete lakott: Málta, Gozo és Comino. Fővárosa Valletta. Érdekes módon ez a kis szigetország a világ negyedik legsűrűbben lakott országa. A kontinens déli periferiáján való elhelyezkedése határozta meg mindig is a történelem folyamán identitását, politikai fejlődését, valamint gazdasági lehetőségeit és kapcsolatrendszerét. *„Öndefiníciója szerint hidat képez Európa és Észak-Afrika között, egyszerre európai és mediterrán”*.¹ Ez a kettősség megtalálható a külkapcsolatokban és az Európai Unióhoz való viszonyban, valamint a gazdasági életben egyaránt.

A szigetország közepesen fejlett gazdaságú, a pénzügyi, kereskedelmi és idegenforgalmi szolgáltatásokra szakosodott ország. A gazdaság legfőbb ágazata a szolgáltatás és az idegenforgalom.

Hivatalos nyelvnek számít a szigeten a máltai és az angol gyarmati időknek köszönhetően az angol nyelv is. Ez egyébként előnyt jelent a turizmus szempontjából, hiszen egyrészt a volt anyaország lakói is szívesen látogatnak ide, sőt sokan ide is költöztek a kedvező éghajlat miatt, másrészt az angolul beszélő turisták is szívesen választják utazásaik céljául. Hivatalos pénznemét, a máltai lírát az euró váltotta, miután 2008. január 1-jén csatlakozott az euróövezetbe. A Schengeni térségnek 2007. december 21. óta tagja. Ez azt jelenti, hogy Málta polgárai szabadon mozoghatnak és utazhatnak, anélkül, hogy bármilyen határellenőrzésen át kelljen esniük, bár ez igaz a térség többi tagországának polgáraitra is.

A máltai szigetcsoport Szicíliától 81 kilométerre, délre helyezkedik el. Legmagasabb pontja a szigetnek a Málta-szigeti Ta' Dmejrek, mely 253 méter magasan van a földfelszín felett. A szigeten az éghajlat mediterrán, az időjárást forró nyarak és enyhe, esős telek jellemzik.

Az ország egyik legnagyobb gondja a folyamatos ivóvízhiány, amely majdnem egész évben súlytja a sziget lakóit. Bár finomítják és sótalánítják a tengervizet, azonban ahhoz, hogy ez megtörténjen, rengeteg üzemanyagra van szükség, ami szennyezi a környezetet és a levegőt. Mondanunk sem kell, hogy ez napjaink egyik központi környezetszennyezési aspektusa.

¹ Györi, Enikő.: A megosztottság nem akadálya a sikerességnek - Málta EU-csatlakozása, 2004. Külügyi szemle ősz-tél. Elérhető: https://kki.hu/assets/upload/KULUGY_KulugyiSzemle_2004_3-4_gyri.pdf

I.1 Népeség

Egy ország természeti, valamint gazdaságföldrajzi bemutatásához nélkülözhetetlen a népességi adatok vizsgálata. A népességszám alakulására jelentős hatást gyakorolhatnak a különféle társadalmi-gazdasági jelenségek egyaránt. Ebben a fejezetben a dolgozatom témájában szereplő kis ország népességének nemzeti illetve nyelvi hovatartozását fejtem ki. Többféle szempont szerint vizsgálom az állampolgárságon túl az etnikai, nemzeti hovatartozást, a nyelvi hovatartozást, valamint röviden kitérek a vallási hovatartozás vizsgálatára is.

A fent említett ismérvek tanulmányozása főként olyan országok esetében lehet szükséges, ahol a népesség összetétele heterogén. Így van ez az általam választott országban, Máltán is, ahol többféle eredetű, nyelvű, kulturális, illetve etnikai összetételű népesség él².

Málta történelme szoros kapcsolatban áll a földközi-tengeri népek történetével. Ezeket a tényeket támasztják alá Málta neolitikumból származó templomai, a bronzkori kőfejtők, föníciai sírok, valamint a római kori emlékművek, melyek a sziget régmúltjára utalnak. Mindemellett a máltaiak életére a különféle keresztény, arab, johannita és brit kulturális elemek, hagyatékok is hatással voltak és a mai napig meghatározzák azt. A kőkori, majd bronzkori betelepülők után Málta sokoldalúságához a görög és föníciai népek nyújtottak támaszt, hiszen Málta tökéletes kikötőhelynek bizonyult már akkoriban is a Földközi-tengeren. A római örökségekre Málta a pun háborúk után tett szert, továbbá elsők között volt, ahol a kereszténység elterjedhetett, ugyanis a történelmi tények szerint időszámításunk után 60-ban, Pál apostol Rómába tartó útja során itt térítette meg először Málta lakosságát.

Az első évezred végével Észak-Afrika arab megszállói foglalták el a területet, majd a szicíliai normannok is befolyást szereztek a szigetország irányításában. Ettől kezdve Málta Szicília aragóniai királyságának részét képezte, majd idővel Habsburg hűbérbirtok lett. A történelem során 1530-ban került a johannita lovagok kezébe a sziget. A török hódítások a Földközi-tengeren is nagy csatákat eredményeztek. Málta történelmében a rend vezetésével a sziget védői 1565-ben visszaverték a legnagyobb török ostromot is, így a magyar történelemmel párhuzamba állítva ez a csata volt az ott élők „Egri Csillagok” momentuma.

Bonaparte Napóleon hódításai Máltát is elérték, a francia fosztogatókat a Nelson admirális által vezetett brit csapatok verték vissza. Így történt, hogy Málta több mint másfél évszázadig a brit földközi-tengeri flotta főhadiszállása lett. A II. világháború során központi

² https://www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop425/2011_0001_547_Demografia

szerepe volt az afrikai hadszíntéren zajló háborúk irányításában. A német illetve olasz csapatok igyekeztek semlegesíteni a britek támaszpontját és blokádnak tartották a szigetet³.

Mint már korábban említettem, Málta Nagy-Britanniától való függetlenségét 1964-ben vívta ki, de a Földközi-tenger uralmáért folyó harcok mind-mind hatással voltak Málta népességére és kulturális sokszínűségére egyaránt⁴.

Napjainkban a népességet az arabok, föníciaiak, valamint az olaszok és britek leszármazottai alkotják. Az arányokat tekintve a szigeten élők nagyobb része brit, a muszlim közösség létszáma közel 4 ezer főt tesz ki a 440 ezer fős lakosságból⁵.

Mindamellet, hogy Málta egyike a világ legkisebb önálló államainak, mégis a világ egyik legsűrűbben lakott országaként is számon tartják, négyzetkilométerenként körülbelül 1,3 ezer lakossal.

Máltán a hivatalos nyelv a máltai, amely a sémi nyelvcsaládhoz (afroázsiai nyelv) tartozó nyelv, és az angol, de sokan beszélnek olaszul és arabul is. A sokféle fennhatóság mind nyomot hagyott a máltai identitáson, az arabok a nyelvet, a lovagok főképp a francia és az olasz kultúrát, építészetet, valamint az első államszervezetet hozták.

Az országban a törvény szerinti vallás a katolikus, a lakosság 90 %-a gyakorolja. A vallásszabadság teljesen biztosított Máltán. A katolikus vallás mellett megtaláljuk az anglikán és a muzulmán vallásokat is. A vallás, valamint a katolikus egyház erejét mi sem bizonyítja jobban, mint az, hogy nincs olyan máltai család, amelynek legalább egy tagja ne lépett volna egyházi szolgálatba. A szigetlakók hetven százaléka a vallásos értékek iránti elkötelezettséget helyezi az első helyre élete prioritásainak sorrendjében⁶. A máltai katolikus egyház a kezdetektől fogva nem volt különösebb híve a brit fennhatóságnak. Ennek fő oka - amint arról már volt szó - az volt, hogy tartottak az anglikán egyház befolyása alá kerüléstől. A katolikus egyházon túl, mint azt látni fogjuk, a máltai identitás meghatározója a párthovatartozás is.

I.2. Málta iskolarendszere

A brit gyarmatosítók hagyatékaként Máltán az állami oktatási rendszer egyértelműen az angol oktatás mintájára épült ki. Az Angliában megszokott dolgok, így az oktatási rendszer is

³Gál, Zoltán: Málta egy történelem tanár szemével – Johannita lovagok nyomában... Elérhető interneten: <https://kalandozomagyarok.cafeblog.hu/2017/08/16>

⁴<http://nepesseg.population.city/malta>

⁵<https://www.worldometers.info/world-population/malta-population>, utolsó letöltés 2020. 05. 17.

⁶Baldacchino, Godfrey (2002): A Nationless State? Malta, National Identity and the EU. West European Politics, Vol. 25, No. 4 (October 2002), Frank Cass, London, 191-206 o.

nagyon meghatározza még mindig a szigetlakók életét. Az angol nyelvet már az általános iskola első osztályától kezdve oktatják, és természetes dolog, hogy a máltaiak angol nyelvű újságokat olvasnak és angol nyelvű rádió és TV adásokat hallgatnak, néznek.

Az országban megtalálhatók mind az állami, mind a magániskolák, a tanulók háromnegyed része az állami oktatásban vesz részt. Minden 5 és 16 év közötti gyermek jogosult ingyenes oktatásra az állami iskolákban. A tankötelezettség itt is 16 éves korig tart. Máltán 3 lépcsős oktatási rendszert alakítottak ki⁷. Az alapfokú oktatás, amely nálunk az alsó tagozatos tanítási időszaknak felel meg, 5 éves kortól 11 éves korig tart, majd következik a 2. periódus, amely a magyarországi felső tagozatnak felel meg. Ez Máltán 11-16 éves korig tart és alsó középfokú oktatásnak hívják. Ezután következik a 3. szakasza az oktatási rendszernek, a líceumi időszak, a felső középfokú oktatás. A líceumi tanulmányokkal (Sixth-Form college) a diákok megkezdik a középfokú oktatás második részét, amely egy közép- vagy emeltszintű érettségi vizsgával végződik. Az érettségi vizsga sikeres megszerzését követően a diákok benyújthatják jelentkezési kérelmüket valamilyen felsőoktatási képzésre. A szigetországban egyetlen egyetem működik, a University of Malta, ami a mediterrán országok egyik legrégebbi egyeteme. Az érettségiző diákok nagyobb része erre az egyetemre jelentkezik. Ezt a felsőoktatási intézményt más hasonló külföldi intézmények is elismerik, mivel az itteni képzés igen magas szintű. A hallgatók Bachelor, Master és PhD diplomákat szerezhetnek. Az oktatás elsősorban angol nyelvű. Az oktatásért fizetni kell, a tandíj, mint hazánkban is, szakonként különböző. A máltai egyetemen mindenféle szak működik, napjainkban kb. 12 ezer hallgatója van, ahol a máltaiak mellett külföldi diákok is tanulnak közel 100 különböző országból. A máltai egyetem is rendszeresen fogad diákokat különböző csereprogramokon belül, mint pl. az Erasmus. A egyetemen kívül vannak más felsőfokú szakmai képzést nyújtó intézetek is a szigetországban, ilyen a Művészeti, Tudományos és Műszaki Főiskola, a Malta College of Arts, Science and Technology, és az Idegenforgalmi Tanulmányok Intézete is, az ITS - Institute of Tourism Studies. Máltán az oktatási rendszer legfőbb célja, hogy egy olyan rugalmas munkaerőt neveljen, amely pillanatok alatt képes váltani és alkalmazkodni a gazdasági helyzet adta lehetőségeihez. Mint tudjuk, a szigetország GDP-jének jelentős részét az idegenforgalom képezi, így nagyon sok diák választja a turizmus és vendéglátás szakokat. Ezen kívül Málta az angol nyelvtanulás paradicsoma, nagyon nagy az angol évszázados nyelvi hagyomány, ezért a sziget tökéletes azon külföldiek számára, akik angolul szeretnének tanulni, hiszen az iskolapadon kívül is társaloghatnak angolul, ami a nyelvtanulás igazi alapja. Ráadásul ezt

⁷ Málta iskolarendszere, <http://europass.hu/malta-180216103403>, utolsó letöltés 2020. 05. 17.

gyönyörű természeti környezetben tehetik. Ezek a máltai ELT Council Iskolák kétféle tanfolyamot indítanak, az egyik az úgynevezett szabadidő tanfolyam, a másik az angol üzleti nyelvtanfolyam”⁸. Az előbbi júniustól szeptemberig fogadja a tanulni vágyókat, míg az üzleti tanfolyamok egész évben zajlanak.

⁸ <http://www.lagoon-divecenter.com/magyar/nyelvtanfolyam.htm>

II. Történelmi áttekintés

A sziget első lakói több mint 7000 évvel ezelőtt érkeztek Szicíliából, valószínűleg egy földhídon keresztül. Nyomaikat megalitikus templomok őrzik. Málta és Szicília között folyamatos kapcsolat állhatott fent, ugyanis a szigeten vulkáni kőzeteket és különféle tárgyakat találtak, amelyek az olasz szigetről származtak. Azonban nem csak Szicíliával, de Afrikával is erős összeköttetésben állhatott az akkori lakosság. Erről árulkodnak bizonyos elefántcsontok, amelyeket egy barlangban találtak Málta déli részén. E kor embere a későbbiek során nyomtalanul tűnt el, helyet adva ezzel egy újabb civilizáció kialakulásának.

Az őslakosok után számos nép fordult meg a szigeten. Köztük voltak a föníciaiak, a rómaiak, a bizánciak, az arabok, a normannok és a spanyolok is. Az egyik legjelentősebb nép a föníciaiak voltak, akik i.e. 800 körül jelentek meg Máltán. A föníciaiak hajózási szokásaikat hagyták a sziget lakóira. Ha valaki Máltán jár, számos színes hajót lát, úgynevezett Luzzu-t, amelynek elején egy szempár található. A föníciaiak Egyiptomból vették át ezt a szokást, ami minden bizonnyal Hórusz szeme. A hiedelem szerint ez védte meg a legénységet a tengeren.

A föníciaiakat váltották fel a hódító rómaiak. A Római Birodalom hódításait Málta sem tudta kivédeni, így i.e. 218-tól a szigetország a birodalom keze alá került. A rómaiak hatására épült ki a vízvezetékrendszer a szigeten, de ami ennél is jelentősebb változást eredményezett, az az ország identitásában látható.

Kr. u. 60-ban Szent Pál apostol hajótörést szenvedett a máltai partoknál. A hajótörést követően csupán pár hónapot töltött a szigeten, de ez idő alatt olyan hittérítő tevékenységet végzett, amelynek hatására a lakosok áttértek a kereszténységre. Ennek köszönhető az is, hogy Málta napjainkban is az egyik legvallásosabb katolikus ország. Kórházak közelében, illetve buszra felszállva számos máltai vet keresztet, ami egy kevésbé vallásos országban ez furcsa szokás lehet. Emellett az ország méretét tekintve meglepő tényező lehet az is, hogy Máltán, valamint Gozon összesen 359 templom található. Mindegyik településnek saját plébániatemploma van, melyeket egy főszent képvisel⁹.

A rómaiakat követően más nemzet hódítói illetve felfedezői váltották egymást. A Római Birodalom felosztása után Málta a Kelet-római Császárság alárendeltsége lett. 1090-ben a normannok kezére került, majd 1266 után a spanyol uralom következett. Málta nemessége ezen hódítók leszármazottjaiból alakult ki. A sziget központja, Mdina ebben az időszakban élte fénykorát. Ebben az időszakban, 1397-ben alapították az első egyetemet a szigeten. Gozo

⁹ <https://uphotomalta.com/ever-asked-many-churches-malta>

lakosainak azonban többször harcba kellett szállnia a kalózzal, s lakosságának nagy része rabszolgasorsra jutott¹⁰.

Málta igazi fénykorát a lovagok idején élte. V. Károly német-római császár és spanyol király 1530-ban a Szent János rend lovagjainak, vagy másnéven a johannitáknak kínálta fel a szigetet¹¹. A törökök elűzték őket Rodosz szigetéről, így új földet kellett keresniük. Málta területe ekkor még kopár volt, védelmi rendszere sem volt, amiért az akkori lovagok nem lelkesedtek. A lovagok azonban gyorsan elkezdtek megerősíteni a szigetet és folytatták a kalózzal való csatát is. Sikerült olyan erődítményrendszert építeniük, ami még a rodoszínál is nagyobb volt. Ezek a falak a későbbi világháború során is erős védelmet nyújtottak az országnak. A sziget azonnali megerősítése a törököktől való félelemből áradt, ami 1565-ben el is érte az országot. Ez volt az 1565-ös Nagy Ostrom. A törökök 30 000 fős sereggel érték el Málta erődrendszerét, amely mögött 700 lovas és 9000 máltai várakozott felkészülten. A törökök rendkívüli nagyszámú fölényét a védők hosszú és kitartó munkájának köszönhetően sikeresen visszaverték. Ezt a csatát Málta legdicsebb történelmi eseményeként tartják számon, ugyanis ennek köszönhetően a törökök ebből az irányból már nem tudták megtámadni Európát. A Nagy Ostrom nevű győzelmet a máltaiak azóta is ünneplik, minden évben szeptember 8-án. A máltaiak félelme a törököktől azonban nem múlt el.

A johanniták nagymestere, Jean Paris de la Valette kezdeményezésére további védőrendszert építettek ki. Innen kapta a nevét a mai főváros is, Valletta. A törökök azonban nem tértek vissza a szigetre, így az ütközetre nem került ismét sor. Az Oszmán Birodalom eközben Ciprus ellen tervezett egy újabb tengeri hadjáratot, amely nem csak Máltát, hanem egész Európát fenyegette. Ennek hatására jött létre 1571-ben a Szent Liga, amely az Oszmán Birodalom elleni szövetség volt. Ebben a szövetségben volt szerepe a pápai államnak, a Velencei Köztársaságnak és Spanyolországnak. A spanyolok óriási flottával rendelkeztek a máltai lovagokéhoz képest, azonban szükségük volt a máltaiak törökök ellen szerzett tapasztalataira. 1571. október 7-én került sor a lepantói csatára, amely a sikeres Szent Liga győzelmével ért véget köszönhetően a Máltai Lovagrend hajóinak is. A rend ennek eredményeként óriási hírnévre tett szert. A Szent Liga alapítója, V. Piusz pápa és számos európai fejedelem adományokkal és kitüntetésekkel ajándékozták meg a rend tagjait.

A török birodalom ezután hanyatlásnak indult, viszont megjelentek a franciák, angolok és a hollandok a tengeren, akik fejlettebb haditechnikával rendelkeztek. A máltai lovagok így

¹⁰ <https://utazom.com/cikk/malta-osi-tortenelme>

¹¹ Győri, Enikő: A megosztottság nem akadály a sikerességnek - Málta EU-csatlakozása, 2004. Külügyi szemle ősz-tél, ibid

újabb fejlesztésekbe kezdtek és bevezették a bertone használatát. A bertone egy hajófajta volt, amely segítette a máltaiak tengeri kereskedelmi tevékenységeit. Ez járult hozzá, hogy az ország különböző testvérintézményeket hozzon létre más országokban. A rend lovagjai azonban elsődleges szerepüknek mindig is a gyógyítást, valamint a szegények segítségét tekintették. Felépítették a kor egyik legmodernebb kórházát, ahol nemcsak a helyiek, de más nemzetiségű betegek gyógyítását is végezték. Ebben a közel 200 évben, amely ostrommentesen telt, a johanniták igyekeztek a szigetországot európai színvonalra emelni. A rend vezetősége ekkor kezdte meg az ország kulturális, valamint művészeti felvirágoztatását. 1676-ban orvosi iskola nyílt, 1732-ben megjelent az első színház, 1742-ben tengerészeti főiskola, 1761-ben az első közkönyvtár is létrejött. Gyönyörű paloták és katedrálisok épültek a szigeten. Utóbbiak közül a leghíresebb a Szent János társ-katedrális, amely az ekkor fővárosnak kikiáltott Vallettában kapott helyett. Szintén ide került a katedrális rang is és Vallettának sikerült elérnie, hogy a kereszténység egyik legmeghatározóbb központja legyen. Ezek a remek barokk stílusú épületek a Máltai Lovagrend tehetős múltjáról árulkodnak. A híres itáliai festő, Caravaggio¹² is ekkor érkezett Máltára és lépett be a lovagrendbe. A festő számos alkotást hagyott a szigetre, azok közül is Keresztelő Szent János lefejezését ábrázoló művét, amit a mai Szent János társ-katedrálisban nézhetnek meg az odautazók¹³.

A Máltai Lovagrend idején az ország virágzott, saját alkotmánya volt, melynek egyes részei még napjainkban is fennállnak. A rend nyolc rendházból állt és mindegyik rendházat külön nyelv képviselt. Ez a fajta nyelvi különbség a lovagok között azonban később nézeteltérésekhez vezetett. A pápák és más fejedelmek egyre inkább kezdtek beavatkozni a rend ügyeibe, ami további ellentéteket szított. A 600 tagú rend közel kétharmada francia nemzetiségű volt, ami a franciáknak kedvezett.

A törökök után a következő nagy ellenség Franciaország lett. A 18. században Anglia és Franciaország a gyarmatok megszerzéséért versengett. Málta fontos stratégiai pontnak számított, amit a franciák hamar meg akartak szerezni. 1798-ban ez sikerült is Napóleon vezetésével, aki 300 hajójából álló flottájával vonult be Vallettába. A város erős védelemmel rendelkezett, köszönhetően a lovagoknak, akik mindent megtettek, hogy az országot bebiztosítsák. Napóleon hajói azonban ágyúkkal voltak felszerelve így a máltaiak erődrendszere kevésnek bizonyult. Pár napos tétlenség után a Máltaiak kénytelenek voltak

¹² <https://www.storiadellarte.com/biografie/caravaggio/vitacaravaggio.htm>

¹³ Málta és a Máltai Lovagrend, <https://utazom.com/cikk/malta-es-a-maltai-lovagrend>, Utolsó letöltés: 2020. 05. 17.

megadni magukat, így Franciaország harc nélküli győzelmet aratott. A győzelemben nagy szerepet játszott az is, hogy a lovagrendben fölényel voltak jelen a francia nemzetiségű lovagok. A sziget elfoglalása után Napóleon parancsára a lovagokat száműzték a szigetről, kincstáraikban és palotáikban lévő értékeiket pedig elkobozták. A Máltaiak nem voltak állak háborgó nemzet hírében, ezzel a tettel azonban a franciák kivívták az ország bosszúját. 1802-ben az angolok segítségét kérték, akik köztudottan a franciák ellenségei voltak. A brit csapatok a máltaiak kérésére be is vonultak a szigetországba és elkergették a francia sereget. 1802-ben megkötötték az amiens-i békét, amelyben visszaadták ugyan Máltát a lovagrendnek, viszont az angolok nem akartak távozni a szigetről. 1814-ben megkötötték a párizsi békét is, amely kimondta az ország brit koronabirtokká válását. Málta ezt követően 164 évre Anglia gyarmata lett.

II.1. Málta a brit birodalom uralma alatt

A brit fennhatóság alatti évek Máltát „elangolosították”. A máltai emberek az angoloktól fegyelmet, pontosságot tanultak, átvették a briteknél kialakult közigazgatási formát és az oktatási rendszert is. Az angol nyelv elterjedt a szigeten és a mai napig Málta egyik hivatalos nyelve. A közlekedés is jobb oldali. A britek ellenben élvezték a sziget stratégiai jelentőségét, fontossá vált a földközi tengeri forgalom ellenőrzése, jól jött ez a lehetőség, amikor pl. kitört a krími háború, vagy amikor a Szezei-csatorna megnyitásra került. Málta fontos tengeri bázissá vált a kereskedelmi forgalom számára. Az első világháborúban Málta szigetén 25 ezer sebesült katonát gyógyítottak a kórházakban. Az 1921-es év fontos volt a máltaiak számára, mert a gyarmat ekkor részleges autonómiát kapott. Ezt a részleges autonómiát később hol felfüggesztették, hol pedig újra életbe léptették az angolok, attól függően, hogy melyek voltak éppen a brit érdekek. A második világháborúban a szigetország újra fontos szerephez jutott, meg kellett akadályoznia az olasz-Észak-Afrika összeköttetést, miközben biztosítania kellett a nyugat-keleti utánpótlási vonalakat. Máltát 1942-ig nagyon sok légitámadás érte, a szicíliai partraszállással ért véget az ország II. világháborús részvétele. 1942 áprilisában VI. György brit uralkodó a sziget összes lakójának a legnagyobb brit polgári kitüntetését adományozta az emberek hősiességéért és bátorságáért.

A háborús bombázások hatalmas pusztítást végeztek a sziget nagy részén, az újjáépítést Nagy-Britannia 30 millió fonttal segítette. 1947-ben helyreállították Málta részleges autonómiáját. Az 1950-es években a szigetországot teljesen az anyaországhoz akarták csatolni, de ezt a máltaiak nem akarták elfogadni. A katolikus egyház is ellenállást tanúsított, mivel nem

akartak az anglikán egyházhoz tartozni. Így végül ez a brit törekvés teljesen megbukott. Ez azért különösen érdekes, mert 1955-ben egy érvénytelen népszavazáson a választók 75%-a még arra szavazott, hogy Málta csatlakozzon Nagy-Britanniához. Valószínűleg kissé bizonytalanok érezték még az elszakadást. Miután a britek kivonták a gazdaság gerincét alkotó haditengerészetet, Málta komoly válságba került. Ez nagyban meghatározta a Málta jövőjéről folytatott tárgyalásokat is. 1961-ben, amikor a Nemzeti Párt került hatalomra, a britek egy új alkotmánymódosítással próbálták fennhatóságukat menteni, de a folyamatot már nem lehetett megállítani. Így 1964. szeptember 21-én George Borg Oliver miniszterelnöksége idején Málta kivívta függetlenségét¹⁴.

II.2. A Máltai Lovagrend

A híres Máltai lovagrend, amely közel 1000 éve működik, a világ egyik legrégebbi keresztény intézménye. Teljes nevén úgy is említik, mint Szent János Lovagrend. A Lovagrend a katolikus vallást követi, de önálló jogrendszere van. A Máltai lovagrendnek nagyon sok tagja van, több mint 13 ezer, akik 120 országban tevékenykednek. Rengeteg önkéntes, humanitárius szervezet segíti a rend munkáját. A lovagrend fő feladata a szegény emberek segítése, kórházak működtetése. Minden tevékenységet honorárium nélkül végeznek.

A Máltai Lovagrend megalakulását a XI. század második felére tehetjük, a pontos időpontról a mai napig vitatkoznak a történészek. A rend létrehozása olasz kereskedők nevéhez fűződik, akik arra kaptak felhatalmazást, hogy Jeruzsálemben építsenek egy segélyközpontot, ami kórház, templom és egy kolostor együttesét jelentette. A segélyhely célja az volt, hogy szegény és beteg zarándokokat és helyieket segítsenek, ápoljanak. A kórház vezetése egy szerzetesi csoport kezében volt, ők később magukat Jeruzsálemi Szent János Rendnek nevezték el. Boldog Gellért, a rend alapítójának vezetése alatt lett belőlük független egyházi rend. A Szentszék oltalmát élvezhetik és biztosított a lovagrend minden hatalomtól való függetlensége. A tagokat nem kötelezték, hogy felszentelt papok legyenek, de az elvárás az volt, hogy minden tag tegye le a három szerzetesi fogadalmat: a szegénység, a tisztaság és az engedelmisség fogadalmát. A rendet minden esetben egy az örök életre megválasztott mester vezeti.

A keresztesháborúk nyomán a lovagrend feladatköre kiegészült katonai feladatokkal is. Védeniük kellett a kórházat és biztosítani a betegek és a zarándokok védelmét is. Így a rend küldetése, amely eddig az időpontig szerzetesi, ispotályos, vagyis csak orvosi volt, kiegészült

¹⁴ Kiss J. László: A Huszonötök Európai, A brit korona fennhatósága alatt, p. 790-791/2, Osiris kiadó, 2005. Budapest

katonai és harci küldetéssel is. Ekkorra vezethető vissza a fehér nyolcágú kereszt használatának bevezetése, ami a mai napig a rend jelvénye maradt.

1291-ben a Szentföld elvesztésével a Szent János lovagrend székhelye átköltözött Ciprus szigetére, ahol már addig is jelen volt 1210 óta. Itt a rend újabb kórházakat épített, majd egy hadiflotta létrehozásával biztosította a Szentföldre utazó zarándokok védelmét. Jelentősen megnőtt a rend tagjainak létszáma, és a jelentős vagyon- és birtoknövekedés meghatározta a rend további komoly befolyását és jelentőségét.

1307-ben a lovagrend következő állomása Rodosz szigete lett, miután Cipruson egyre nőtt a bizonytalanság és a lovagok nem tudtak tovább terjeszkedni a szigeten. A sziget elhelyezkedése stratégiai fontosságú volt, összekötötte a nyugati és a keleti világot¹⁵.

Rodosz szigetén a lovagrend egészen a 16. elejéig maradt, amikor is az oszmán birodalom Nagy Szulejmán vezetésével megtámadta és elfoglalta a szigetet. A lovagok hosszú és nehéz harcok után kénytelenek voltak elhagyni a szigetet és új székhelyet keresni.

1530-ig a lovagrendnek nem volt új székhelye, saját területe. Ekkor V. Károly német-római császár a rendnek adományozta Málta szigetét. Ezt a döntést VII. Kelemen pápa is aláírta. Megállapodtak abban, hogy a rend semleges marad bármilyen keresztény nemzetek közti háborúban.

Máltán is folytatódtak a harcok az Oszmán Birodalom terjeszkedése ellen. Korábban már említettem egy fontos eseményt, amely a későbbiekben meghatározta a szigetország életét: 1565-ben volt a rend máltai történetének egyik fénypontja, amikor a lovagok, Jean de la Vallette nagymester vezetésével, sikeresen megvédték a szigetet az oszmán hadsereg ellen. Az úgynevezett Nagy Ostrom 3 hónapig tartott és a lovagok diadalmas győzelmével ért véget. A szigetország fővárosa a mai napig őrzi a nagymester nevét, a várost a törökök elleni győzelem után építették a nagymester tiszteletére. A lovagrend idején a lovagok teljesen átépítették Máltát. Ekkor épült rengeteg palota és templom, védőbástyák, és az egész szigeten gyönyörű kertek pompáztak. Virágzott az építészet és a művészet. A szigeten új kórházat létesítettek, orvostudományi egyetemmel együtt, ez akkoriban a világ egyik legjobban szervezett és legjobban működő intézményének számított.

A lovagrend a nevében örökre őrzi a szigetország nevét, annak ellenére, hogy kétszáz évvel később, az 1798-as egyiptomi hadjárata során, Bonaparte Napóleon elfoglalta Máltát. A lovagok nem foghattak fegyvert keresztények ellen, így a francia-angol harcok elől kénytelenek voltak elmenekülni és elhagyni a szigetet. Először Triesztben sikerült letelepedniük, aztán

¹⁵ <https://www.orderofmalta.int/history/1048-to-the-present>

ideiglenesen Szicíliában, majd 1834-ben Róma lett a végleges székhely. A lovagrend Rómában megkapta a Magisztrális Palotát és Villát, amely fölött biztosítva van a rendnek az extraterritoriális jog, amelyet a Pápa hagyott jóvá és ez a jog a mai napig is érvényben van¹⁶.

A 19. század második felétől a rend újra az eredeti hivatására összpontosít, a fő tevékenység az orvosi és a humanitárius segítség. Az első és a második világháború alatt jelentős kórházi és jótékonyági tevékenységet végeztek. A kezdetektől fogva a szegénység, a betegség vagy éppen a háború elől menekülőket segítik önzetlenül, s épp ezért talán a sors iróniája, hogy a rend tagjainak is többször kellett menekülniük. 1530-ban Málta szigetére, majd 1798-ban onnan is tovább, hogy végül Rómában találják meg a végső állomást.

A 20. században említésre méltó nagymesterei a lovagrendnek Fra' Angelo de Mojana di Cologna (1962-1988) és Fra' Andrew Bertie (1988-2008). Vezetésükkel a rend projektjei a világ minden részére kiterjedtek. 2018 tavaszától Giacomo Dalla Torre del Tempio di Sanguinetto lett a lovagrend 80. nagymestere, aki nemrég Rómában, április 29-én hunyt el. Halálát egy pár hónappal ezelőtt felismert gyógyíthatatlan betegség okozta¹⁷.

A Máltai Lovagrend mára hatalmas szervezetté nőtte ki magát, 108 országgal tartanak fent diplomáciai kapcsolatot. A rend egyenruhája, amely még a régi időkből származik, a fekete köpeny, bal vállán fehér kereszttel¹⁸. Ezt az egyenruhát használják napjainkban is. Azok a lovagok, akik a szerzetes osztályhoz tartoznak, még mai is felelszűnek a szegénységre, a tisztaságra és az engedelmisségre.

II.3. A Máltai Szeretetszolgálat

Ahogy az az előző fejezetben is említettem, az ispotályos lovagrend gyökerei egészen a 11. századi Jeruzsálemig nyúlnak vissza, és a történelem viszontagságai során, Málta szigetén megerősödő és máig a sziget nevét őrző nemzetközi szervezetté nőtte ki magát. Fő feladatuk a sebesült és szegény keresztes lovagok gyógyítása és segítése volt. A Lovagrend szervezetei napjainkra már több mint 120 országban végeznek karitatív tevékenységeket, szociális segélyszolgálatot.

A rend intézményeit és az egész Európából toborzódó lovagokat az általuk beszélt nyelvek szerint csoportosították. Ezt az 1300-as években vezették be. Nyolc nyelv szerint csoportosították a származást. Ezek voltak a Provence, az Auvergne, a Franciaország, Itália,

¹⁶ Marjai Imre: A keresztes és a kard lovagjai, Itália és Málta, p. 65, Új Nap Könyv- és Lapkiadó, Budapest, 1990.

¹⁷ Magyar Máltai Lovagok Szövetsége, Hungarian Association, <http://www.mmlsz.hu>

¹⁸ Fenyvesi Zs.: 1080-ban alakultak, ma mindenhol ott vannak: a legismertebb lovagrend története, Elérhető interneten: <https://divany.hu/malta/2019/05/21/maltai-lovagrend>

Aragóna (Navarra), Anglia (Skóciával és Írországgal) és Németország, Kasztília/Portugália. 1314-től kezdve a magyar lovagok, az Anjou befolyás miatt, az itáliaiakhoz tartoztak.

Magyarországon a rend II. Géza uralkodása idején alakult meg először, majd a végvárok hanyatlásával a rend eltűnt Magyarországról egészen 1925-ig. A Magyarországi Máltai Lovagok Szövetsége újonnan 1928-ban alakult meg. A Magyar Máltai Szeretetszolgálat ennek a több mint 900 éves múltra visszatekintő rendnek a magyarországi segélyszervezete. 1987-ben a magyar származású, ám Németországban élő Csilla von Boeselager, illetve Kozma Imre atya, a Zugligeti Szent Család Plébánia plébánosának összefogásával lépést tettek egy olyan szervezet megalapítására, amely a nélkülöző és szegény emberek segítségét tűzte ki elsődleges céljául. Az Egyesület előfutáraként Németországban így alakult meg 1988-ban az Ungarischer Malteser Caritasdienst Szervezet, melyet egy évvel később a politikai korlátok megszűnésével 1989. február 4-én hivatalosan Magyarországon, az egyik első civil szervezeteként is bejegyezték 31 alapító taggal¹⁹.

A '90-es évek elején kialakult politikai zavargások eredményeképp az egyesület első feladatai közé tartozott a kelet-német menekültek ellátása, a romániai antikommunista felkelések idején segélyszállítmányok szervezése, a rászorulóknak segítése, valamint a szervezet oltalmat nyújtott délszláv háború során menekült magyar, bosnyák és horvát menekülteknek egyaránt. A Szeretetszolgálat az évtized közepére már országos hálózatot épített ki. 1998. január 1-jén kiemelten közhasznú szervezetté nyilvánították. A Magyar Máltai Szeretetszolgálat Egyesületének elnöke a mai napig alapító tagja, Kozma Imre plébános.

Az Egyesület tevékenységével hitvallása szerint nemzetiségre, hovatartozásra való tekintet nélkül segíti a rászorulókat, támogatja az időseket, betegeket, hajléktalanokat, fogyatékkal élőket egyaránt. Segítséget nyújtanak továbbá a zarándokoknak, menekülteknek, valamint a természeti katasztrófa áldozatainak egyaránt, így társadalmi munkájuk határokon túl is nyúlhat. Az itt dolgozó önkéntesek társadalmi munkában végzik feladataikat, melyek önkormányzati, illetve állami hatáskörbe is tartozhatnak, de tevékenységük jótékony, közhasznú célokat szolgál. Külföldi illetve belföldi adományokat gyűjtenek és osztanak el, igyekeznek javítani a lakosság egészségi állapotát, egészségügyi, mentőszolgálati, betegszállítási és elsősegélynyújtási képzést szerveznek. Közreműködnek katasztrófa-egészségügyi ellátásban, szociális ellátást biztosítanak, gyermekjóléti és gyermekvédelmi szolgáltatásokat nyújtanak. Részt vesznek a hajléktalanná vált személyek ellátásában, de kulturális- közművelődési tevékenységet is folytatnak.

¹⁹ <https://maltai.hu/mmsztortene>

Hogy konkrét példákkal is érzékeltessem a Szeretetszolgálat munkásságának sokszínűségét, Magyarországon aktívan részt vettek a 2011. évi vörösiszap károsultjainak támogatásában, ugyanakkor például 24 órás Egészségügyi Centrumot létesítettek, ahol a TAJ kártyával nem rendelkező személyek, főként hajléktalanok is egészségügyi ellátásban részesülhetnek.

III. Málta államformájának és politikai rendszerének kialakulása

Az előzőekben már említést tettem brit befolyásra a XIX. század során. A gyarmati időszakban a brit alkotmányok egyre nagyobb beleszólást biztosítottak a máltaiaknak a helyi ügyekbe, a sziget kormányzójának munkáját egy helyi tanácsadótestület segítette. A tanácsadótestület megosztott volt, a brit párti reformerekre és a máltai identitást előtérbe helyező antireformerekre oszlott. Már ebben az időben létezett egy szűkkörű máltai középosztály, amelyik a szigetország jövőjét nem egyértelműen a britek fennhatósága alatt tudta elképzelni. Erre az elképzelésre erősen hatott az 1861-es olaszországi egyesítés is. Az első jelentős máltai párt 1880-ban alakult meg Néppárt néven, amely az antireformerek koncepcióját szorgalmazta. Ez a párt Itáliabarát politikát folytatott, és szerette volna elkerülni, hogy Málta az afrikai brit gyarmatok sorsára jusson.

A XX. század első felének másik nagy politikai ereje az úgynevezett Strickland Párt (angol alkotmányos párt) volt, mely egyértelműen „pro-brit” irányvonalat követett. Vezetője Gerard Strickland volt, a szervezet 1921-ben alakult. A harmadik, ekkor még jelentéktelen politikai erő a Máltai Munkáspárt volt²⁰. A párt tagsága hagyományosan reform és angolpárti körökben szerveződött. Ezt a pártot is 1921-ben alapították.

Máltán az első választásokat 1921-ben rendezték meg, ahol a fiatal politikai pártok versengtek. A XX. és a XXI. században megalakulásuk óta a Nemzeti Párt és a Munkáspárt felváltva kormányozza a kis szigetországot. Hol hatalmon, hol ellenzékben, de ők a vezető pártok²¹.

A britek befolyását és hozzáállását kiválóan mutatja az a tény, hogy a Nemzeti Párt teljes vezérkarát Ugandába deportálták 1942-ben. A második világháború alatt a briteknek ugyanis nem tetszett, hogy a máltai értelmiség olaszbarát volt, így elveszítették a britek bizalmát. Mindenki gyanús lett, ezért a korábban Máltának adományozott jogok nagy részét a brit kormány visszavonta. A II. Világháború befejezése után a párt vezetősége visszatért Máltára és arra törekedtek, hogy a Brit Nemzetközösségen belül megszerezzék az autonómiát. A britek már semmilyen módon nem tudták ezt a törekvést visszafordítani.

1964. szeptember 21-én, George Borg Olivier miniszterelnöksége idején Málta független állammá vált, teljes mértékben békés úton. A szigetország államformája alkotmányos monarchia lett, mivel az ország nem lépett ki a Brit Nemzetközösségből, tehát Málta államfője II. Erzsébet brit uralkodó maradt. Az új miniszterelnök, Olivier megállapodott a

²⁰ [https://hu.wikipedia.org/wiki/Munkáspárt_\(Málta\)](https://hu.wikipedia.org/wiki/Munkáspárt_(Málta))

²¹ Györi Enikő, A Nemzeti Parlamentek és az Európai Unió, 2004, Osiris kiadó Budapest, p.335.

gyarmattartókkal, hogy a brit hadsereg még legalább 10 évig a szigeten állomásozik, hogy védelmet nyújtson. Ezért a szolgálatért a máltai állam 50 millió fontot fizetett Nagy-Britanniának. 1979 márciusában az utolsó brit hadihajó is elhagyta a Nagyikötőt, a Grand Harbour-t²².

1974-ben kikiáltották a parlamentáris köztársaságot²³. A máltai parlament egykamarás, amelynek mindig 5 évre szól a mandátuma és a mai napig kétpárti váltógazdaságon alapul és eszerint is működik. Ez így volt már a brit gyarmati időkben is. A kormányzás szilárd alapokon nyugszik, a két párt között mindig minimális a mandátumkülönbség. A végrehajtó hatalom 65 fős, amely a Máltai Parlamentben, Vallettában székel, 5 éves képviseleti megbízással. A máltai törvényhozói testület az angol parlament működésének mintájára dolgozik. A máltaiak úgy tartják, hogy egy ilyen kis szigetországot csak erősen és határozottan lehet kormányozni. Az ország közigazgatásilag 5 régióból áll, mindegyikben működik egy regionális bizottság, amely közvetítő szerepet tölt be a helyi és az országos szintű kormányzat között. Az első helyhatósági választásokat 1993-ban tartották Máltán. Tehát létrehozták a helyi önkormányzatokat, az országot 68 helyi tanácsra osztották.

²² Kardos József-Simándi Irén Európai politikai rendszerek, Osiris Kiadó, Budapest 2002., pp 515-516.

²³ Györi, Enikő: A megosztottság nem akadálya a sikerességnek – A függetlenné válás és az önálló Málta útkeresése, 2004. Külügyi szemle ősz-tél, pp 43-46.

IV. Málta gazdasági viszonyai az Unióba lépés előtt

IV.1. A mezőgazdaság jellemzői

Málta és a hozzá tartozó kis szigetek, Gozo és Comino természeti erőforrásokban igen szegényesek. Nem elég, hogy a talaj terméketlen, nagy része mészkőből áll, óriási gondot jelent a vízhiány Máltán. Az ország földrajzi helyzete miatt nincsenek saját energiahordozóik sem. Az ország élelmiszerszükségleteinek csak 20 %-át termelik meg a szigetországban. A máltai mezőgazdaság központja Gozo szigete, ahol a vízellátás könnyebben megoldható, mint az ország többi területén. Itt termelik meg az ország számára szükséges zöldségek és gyümölcsök szinte egészét. Fő terményei a burgonya, karfiol, szőlő, búza, paradicsom, paprika, citrusfélék, kaktuszgyümölcs. A mezőgazdaságban a máltai lakosság 3%-a dolgozik. Fontos mezőgazdasági ágazatok a halászat és az állattenyésztés. Elsősorban szarvasmarhát, sertést, birkát és baromfit tartanak, többnyire a brit szigetekről származó fajokat. Az ország jelentős élelmiszerbehozatalra szorul.

IV.2. Az ipar

A szigetország ipara és mondhatjuk úgy, hogy talán az egész gazdasága hosszú időn keresztül a britek haditengerészeti támaszpontját szolgálta ki. A függetlenné válás után, a britektől való elválás komoly gazdasági gondot okozott ennek a kicsiny országnak. Hatalmas lett a munkanélküliség, ekkor rengeteg ember kivándorolt Kanadába és Ausztráliába. Kb. 100.000 ember hagyta el a szigetet akkoriban. Ez a teljes lakosság negyede. A Munkáspárt nagy feladatot kapott a gazdaság fellendítésének tekintetében a függetlenség elnyerése után. A kormány a textilipar fejlesztése mellett döntött, mivel úgy gondolták, hogy a brit flotta távozása miatt feleslegessé vált munkaerőt ezzel tudják a leggyorsabban lekötöni.

A másik fő megélhetési forrás továbbra is a hajójavítás és hajóépítés maradt a szigeten, hiszen ez a foglalkoztatási ágazat már évszázados hagyományokkal rendelkezett Máltán. Ezek az ipari ágazatok mind a nyolcvanas, kilencvenes évek jellemző válságágazatai voltak, így nem véletlen tehát, hogy az egész máltai gazdaság rövid idő alatt válságba került újra. A munkáspárti vezetés a 80-as, 90-es években próbálta védeni a honi ipart, mezőgazdaságot, halászatot, az akkori gazdaságpolitika a keleti országok mintáját követte, de sajnos ez a koncepció erősen megtépázta a demokráciát, és a nyugattal való gazdasági kapcsolat is egyre gyengült. Az ellenzéki párt és az egyház is ellenezte a magánvagyon államosítását és a Munkáspárt külpolitikai irányvonalát, nem akartak a Kelet-európai országok sorsára jutni. Az egyház félt az esetleges fokozódó szekularizáció miatt is. A gazdasági fejlődés érdekében komoly

belpolitikai változásokra volt szükség. Ekkor kezdődtek a komoly strukturális változások, új iparágakat létesítettek és komoly hangsúlyt fektettek a szolgáltató ipar és a turizmus fejlesztésére. A századfordulóra Máltán már 2300 ipari vállalatot tartottak nyilván, amelynek túlnyomó többsége kisüzemként, micro vállalatként működött. A kisvállalatok száma elérte a 75 %-ot, míg 61 cég működtetett 100 főnél több munkaerőt és 12 cég foglalkoztatott 300 főnél több munkavállalót. A nagyvállalatokat jellemezte a kiemelkedő produktivitás és exportorientáció. Profiljuk az elektronikai termékek, alkatrészek gyártása. Itt fontos megemlítenem a legnagyobb multinacionális céget, amely ma is az egyik legnagyobb exportőr cége Máltának, a ST Microelectronics Malta LTD. Ez a vállaltcsoport adja a máltai export 40%-át²⁴. A szigetországban működő vállalat magas hozzáadott értékű hi-tech termékek előállítására specializálódott. A World Economic Forum 2003. decemberi globális információtechnológiai jelentésében a 27. helyre rangsorolta Máltát az IT-használatában.

Egyéb fontos iparágazatok, amelyek továbbra is nagy szerepet játszanak a máltai gazdaságban: a textilipar, azon belül a ruhagyártás, van cipőgyártás, gyógyszergyártás, építőipar, mészke kitermelés, élelmiszeripar és nem utolsó sorban a nagy múltú hajógyártás, hajójavítás. A Malta Dry-docks állami hajógyár Málta nagy központi hajógyára. Ennek a gazdasági fejlődésnek köszönhetően a 90-es évek végére a máltai GDP 27%-át az ipar, a 3%-át a mezőgazdaság, a 70%-át pedig a szolgáltatások tették ki. A századfordulóra a turizmusból származó bevétel elérte a GDP 35%-át. Ebben az időben az egy főre eső GDP elérte a 15 ezer eurót, ami az akkori uniós átlag 65 százalékának felelt meg²⁵.

Máltán a természetes eredetű ivóvíz csak a lakosság felének elég. Ezen a szigeten a vízhiány természetes jelenség, mivel a mediterrán éghajlatból kifolyólag sok a napsütés, nyáron forróság van, ehhez viszont kevés csapadék társul. A másik probléma, hogy Málta nagyon sűrűn lakott sziget. Az ország az egyike annak a 10 országnak, ahol a legnagyobb a vízhiány. A szigetország iparának egyik sajátos feladata, hogy a 3 szigeten biztosítsa a lakosságnak az ivóvizet. Eredetileg a sziget nyugati részen található források biztosították a vízszükségletet. A lakosság fogyasztásának folyamatos növekedésével már 1967-ben építettek egy tengervíz sótelenítő üzemet, amelynek előállításához az akkori olcsó kőolaj biztosította az energiaforrást, később pedig Líbiából importálták a szükséges mennyiséget. A tengervíz sótelenítésével egyidőben elkezdődött a Líbiától átvett technológia alapján az új kutak fúrása. 81 új kutat fúrtak

²⁴ Györi Enikő: Út a csatlakozásig, fejezetről fejezetre - a koppenhágai csomag Máltára vonatkozó tartalma, Külügyi szemle 2004. p.49. Elektronikusán elérhető:

https://kki.hu/assets/upload/KULUGY_KulugyiSzemle_2004_3-4_gyri.pdf

²⁵ http://www.mtafki.hu/konyvtar/kiadv/FE1998/FE19982_287-293.pdf

1971 és 1978 között. Gozó szigetén található a legnagyobb vízkészlet, amelyet a tenger alatt elvezetett csővezeték rendszerrel juttatnak a fő szigetre. 1984-ben pedig felépült Valletta városa mellett egy víztisztító üzem is, amelynek segítségével megtisztítják a város szennyvizét és azt locsolásra használják fel, mivel nagyon megnöttek a locsolási igények is.

A 80-as évek újabb változásokat hoztak a tengervíz sótalanításában. Már nem lehetett használni a hagyományos technológiát, mivel az olajárak nagyon megemelkedtek és ez az elavult technológia erősen környezetszennyező lett. Ekkor Málta áttért a Reverse Osmosis víztisztító módszerre, amely egy Amerikából származó víztisztító technológia és ezzel az eljárással még növelni is tudták a tisztított vízmennyiséget. Közben az életszínvonal, a turisták száma folyamatosan emelkedett, így az egy főre jutó vízfogyasztás, vízhasználat is. A szigetországban az édesvíz előállítása nem választás kérdése, hanem kényszer. Máltán a sótalanításra folyamatosan újabb és újabb technológiát használnak, főleg amióta uniós tagország lett. Az utóbbi években főleg az energiahatékonyság terén léptek életbe nagyfokú változások. A máltai közüzemi vízszolgáltató, a Water Services Corporation jelenleg átfogó felújításokat végez az összes sótalanító üzemben, amelyhez jelentős uniós kohéziós finanszírozást vesz igénybe a szigetország. Ezzel a tengervízből származó édesvíz 1 köbméterének előállítási energiaigénye 2,8 kilowattóra csökkent. Tíz évvel ezelőtt ez az érték még közel 6 kilowattóra volt. A sótalanítási technológia nagyon hatékonyra vált, és az ágazat folyamatosan törekszik az egyre magasabb hatékonysági szintek elérésére. A sótalanító üzemeket olyan helyekre építik Máltán, ahol erősek a tengeri áramlatok, mert az eljárás melléktermékét, a sót visszaengedik a tengerbe. Így megelőzik a szennyezést.

A jelenlegi adatok alapján egy máltai lakos 110 liter vizet használ el naponta. Az uniós átlag ennél jóval nagyobb, vannak olyan országok, ahol naponta egy főre jutó vízfogyasztás eléri a 250 liter vizet. A szigeteken azonban új nehezítő körülményeket is figyelembe kell venni a vízfogyasztás tekintetében. Málta gazdasági növekedése rohamosan emelkedik napjainkban, ennek köszönhetően közel 50 000 külföldi munkavállaló érkezett már eddig is a szigetországba, akik a folyamatosan bővülő idegenforgalmi ágazatban helyezkednek el, és számukkal bővül Málta állandó lakóinak száma. Ha több ember tartózkodik a szigeten, az nagyobb vízigenyrt jelent és az embereknek eltérő vízhasználati igényeik is vannak. A máltai Energia- és Vízügyi Hivatal a közeljövőben egy átfogó vízvédelmi kampányt indított el, amely az előzőekben említett demográfiai és társadalmi-gazdasági tendenciákat is figyelembe véve teljes képet ad a vízigenyek kielégítésére. Ezt mutatja pl. a vízár képzése is, amely ösztönözi a lakosságot a víz használatának takarékosására. A víz köbméterenkénti ára 1,39 EUR, de az évi fogyasztás nem

lehet több 33 köbméternél személyenként, mert 33 m3 fogyasztás felett a köbméterenkénti ár megemelkedik 5,14 EUR-ra. Az alapár is jóval magasabb, mint az Unió többi országában.

A Water Services Corporation napjainkban az elhasznált víz újrahasznosítását tűzte ki célul. Két szektort említhetünk, ahol a vizet újrahasznosítják. Az egyik a mezőgazdasági szektor, ahol évente víztisztító üzemeken keresztül 7 millió m3 újrahasznosított vizet nyernek. A másik szektor a háztartások, ahol a zuhanyozáskor, fürdéskor elhasznált vizet a wc használatokor újra felhasználják. Ezzel 30-40%-ot tudnak spórolni²⁶. Dolgozatom ezen részénél fontos megemlítenem, hogy az uniós Kohéziós Alap keretén belül a vízügyi ágazat jelenti Málta egyik legfőbb prioritását. Ebben a programban több vertikális beruházás valósul meg a szigetországban, ezek a következők: a tengervíz sótalanítás energiahatékonyságának javítása, növelése, a vízelosztás fokozása, a szennyvízhálózat felújítása, vízmegóvási kampányok hirdetése és nem utolsósorban a felszín alatt található édesvíz kitermelésének növelése. Ezek a tervek egy integrált projekten keresztül az EU LIFE programjának a támogatását élvezik²⁷.

²⁶ Interjú – Málta: a vízhiány az élet velejárója, interjú Manuel Sapiano szakpolitikai vezetővel, a Máltai Vízügyi Hivatal munkatársával, <https://www.eea.europa.eu/hu/jelzesek/eea-jelzesek-2018-viz-élet/cikkek/interju-2013-malta-a-vizhiany>

²⁷ https://ec.europa.eu/environment/life/project/Projects/index.cfm?fuseaction=search.dspPage&n_proj_id=6523

V. Málta csatlakozása az Európai Unióhoz 2004

V.1. Politikai előzmények

Mióta Máltán kikiáltották a függetlenséget, a belpolitikában mindig előtérbe került az Európai Közösséggel, majd később az Európa Unióval való kapcsolati törekvések körüli vita. Itt megjegyezném, hogy a szigetország már 1970-ben társulási egyezményt írt alá az Európai Közösség tagjaival. Mint ahogy már az előzőekben is említettem, Máltán a kilencvenes évek végén már egykamarás parlament kormányzott 65 képviselővel, amelyet 5 évre választottak. Így 1998-ban a kereszténydemokrata Nacionalista Párt 35, míg az 1996-98 között kormányzó Munkáspárt 30 helyet szerzett a máltai képviselőházban. Az Európai Unióhoz való csatlakozási kérdés mindig mély törésvonalat jelentett a társadalomban és a politikai erők között. Míg a Nemzeti Párt mindig erősen ragaszkodott a belépés koncepciójához, addig a Munkáspárt hevesen ellenezte azt. Ők egy lazább együttműködést képzeltek el az Unióval, szerették volna követni Svájc példáját, vagyis egy semleges, erős mediterrán államot kiépíteni. Amíg a NP egy akadálymentes, gyors csatlakozási folyamatot szeretett volna elérni, addig a MP a tagság helyett csak egy partnerségi megállapodást sürgetett megkötni a közösséggel²⁸.

Az akkori miniszterelnök, Edward Fenech Adami, aki már 1987 óta vezette a kereszténydemokrata kormányzatot, kérte 1990-ben az ország felvételét az Unióba, majd meg is kezdte a majdani csatlakozásra való felkészülést. 1989-90-ben a kelet-európai nagy politikai változások után felgyorsultak az események és több európai ország tervezte az Európai Közösségbe való belépést. Az EU ekkor azonban a Maastricht-i Szerződés elkészítésével volt elfoglalva és nemigen foglalkozott a két kis szigetország, Málta és Ciprus kérelmével²⁹.

A csatlakozási kérelem benyújtása után csak 1995 júniusában, Cannes-ban egy EU csúcstalálkozón hangzott el újra a csatlakozási kérelem. Ekkor az Európai Tanács kinyilvánította, hogy a kormányközi tanácskozás vége után 6 hónappal meg kell kezdeni a bővítési tárgyalásokat a két szigetországgal, Ciprussal és Máltával, miután megtárgyalták az intézményi reformokat és a bővítési feltételeket. A két szigetország ekkor már kielégítő gazdasági, szociális fejlettséggel rendelkezett, így az Európai Bizottság ki tudta állítani róluk a pozitív javaslatot, amely megnyitotta a csatlakozási tárgyalások lehetőségét. Fél évvel később 1995. dec.15-16-án a Madridban rendezett EU csúcstalálkozón a tagállamok kormányfői is

²⁸ https://kki.hu/assets/upload/KULUGY_KulugyiSzemle_2004_3-4_gyri.pdf 46-47 oldal

²⁹ <https://www.europarl.europa.eu/about-parliament/hu/in-the-past/the-parliament-and-the-treaties/maastricht-treaty>

jóváhagyták a csatlakozási kérelmet. További felvetést intéztek az Európai Bizottság felé azzal a tartalommal, hogy a jelentkező kelet-közép-európai országokról is készüljön gazdasági, szociális felmérés, vagyis egy komplett országvélemény. Így abban az esetben, ha megfelelnek az EU feltételeinek, akkor egyidőben kezdhetik meg a csatlakozási tárgyalásokat³⁰.

1997. október 2-án az uniós tagállamok aláírták az amszterdami szerződést, amely 1999. május 1-jén lépett életbe³¹. Ez a szerződés az Európai Unió egyik alapvető szerződése, amely az 1992-ben aláírt maastrichti szerződést módosította, bővítette ki. Erre azért volt szükség, mert az EU létrehozásával túlságosan nagy előrelépést tett az európai integráció, és szükség volt már az intézményrendszer hatékonyságának és demokratikus működésének újragondolására, módosítására. Ez az előrelépés azt jelentette, hogy az Unió bővíthet akár 10-14 kelet-közép-európai tagországgal. A kormányközi tanácskozást lezáró amszterdami szerződés sem lett komplett, kimaradtak belőle a fő célkitűzések, de ez már nem gátolta meg a csatlakozási folyamatok elindítását.

Tehát 1997-ben az Európai Bizottság elkészítette a csatlakozni kívánó kelet-közép-európai országokról az úgynevezett „országvéleményt”, amelyet elküldött az Európai Tanácsnak véleményezésre. Először csak 5+1 (Lengyelország, Észtország, Csehország, Magyarország, Szlovénia, + Ciprus) országgal kezdték meg a tárgyalásokat. 1997. december 12–13-án az Európai Tanács luxembourgi ülésén meghozta a bővítési folyamat elindításához szükséges döntéseket, és állásfoglalást fogadott el a gazdaságpolitikai koordináció témájában is³².

Időközben ugyanakkor Máltán változás történt. 1996-ban a Munkáspárt nyerte meg a választásokat Alfred Sant vezetésével, aki 2 éven át töltötte be a miniszterelnöki posztot 1996-1998 között. Sant erőteljesen ellenezte Málta Európai Unióhoz való csatlakozását. A nemzeti párti kormány azonban ekkorra már bevezette a 16 %-os ÁFÁ-t, készülve az EU csatlakozásra. Ezt a lépést használta ki Sant, aki azt vallotta, hogy ez az adófajta nagyon magas és ezzel az érvelésével elnyerte a lakosság szimpátiáját, megnyerve az 1996-os választásokat. Rövid kormányzása idején megpróbált minden olyan törvényt eltörölni, amit a NP hozott az EU-hoz való csatlakozás érdekében. Az Unió tagfelvételi kérelmet Sant nem vonta vissza, de befagyasztotta. Eltörölte az ÁFÁ-t, azzal érvelve, hogy Málta kis szigetország és a drága szállítási költség, ami az exportot és az importot terheli, ellehetleníti az ország

³⁰ Horváth Zoltán: Kézikönyv az Európai Unióról, 2002, Kiadó Magyar Országgyűlés, Budapest, p.410

³¹<https://www.europarl.europa.eu/about-parliament/hu/in-the-past/the-parliament-and-the-treaties/treaty-of-amsterdam>

³² Györi Enikő: A Nemzeti Parlamentek és az Európai Unió, 2004, Osiris kiadó Budapest, p.335

versenyképességét a többi európai országgal szemben. A hibát viszont ott követte el Sant, hogy az ÁFA helyett más adónemeket vezetett be³³. A munkáspárti kormány népszerűsége ezért gyorsan kudarcba fulladt, amikor a lakosság rájött, hogy az ÁFA helyett bevezetett más adónemek még jobban nehezítették a gazdaság fejlődését, a megélhetést. 1998-ban előrehozott parlamenti választásokat tartottak a szigetországban, amelyen újra átvette a hatalmat a Nemzeti Párt, aki azzal nyerte meg a csatát, hogy programjában a fő bel- és külpolitikai célkitűzések az Európai Unióhoz való csatlakozást szorgalmazták erőteljesen.

Az unió viszont nem nézte jó szemmel az örökös máltai belpolitikai csatározást. Arra kérte a szigetországot, hogy határozottan döntse el milyen irányba tart, legyen stabil a hatalom, mert az Uniónak nincsen szüksége politikailag instabil, megbízhatatlan államokra.

1999. december 10-11-én Helsinkiben az Európai Tanács ülésén az a döntés született, hogy folytatják a csatlakozási tárgyalásokat, vagyis felzárkóztatják a luxemburgi csúcstalálkozón kihagyott országokat, Romániát, Litvániát, Bulgáriát, Szlovákiát és Máltát³⁴. A csatlakozási tárgyalások 2000. február 15-én megkezdődtek, és ekkor a máltai kormány azt az ultimátumot kapta, hogy egy újabb belpolitikai válság esetén nem kap több esélyt a belépéshez.

V.2 Az országai gazdasági és külpolitikai helyzete a tagfelvétel idején

Említést tettem arról egy előző fejezetben, hogy a szigetország egy kicsi, de nyitott gazdaságú ország, amelynek talaja terméketlen és nagyon szegény nyersanyagokban is. Ezeket a problémákat leküzdve Málta új iparágakat hozott létre és nagy hangsúlyt fektetett a turisztikai-vendéglátás szektor fejlesztésére is. Ebben az időszakban az exportnövekedés 3-4% körül mozgott. Ezeknek a tényeknek köszönhetően a tagfelvétel idején az egy főre jutó GDP elérte a 15 ezer eurót. Ez az érték Ciprus és Szlovénia után a 3. legmagasabb érték volt a többi tagjelölt országhoz viszonyítva. Akkoriban a gazdaságra nem volt jellemző a multinacionális cégek dominanciája, a GDP 86 százalékát a kis- és közepes vállalkozások adták. A századfordulóra a szigetország legnagyobb makrogazdasági problémája hosszú idő óta a magas költségvetési deficit volt. A deficit okozója pedig, hogy Máltán az állami tulajdonban lévő cégek aránya még mindig nagyon jelentős volt, annak ellenére, hogy folyamatosan törekedtek a privatizáció kiszélesítésére.

³³ https://www.europarl.europa.eu/meps/en/124781/ALFRED_SANT/home

³⁴ https://europa.eu/european-union/about-eu/history/1990-1999/1997_hu

A csatlakozás idején az ország hivatalos fizetőeszköze a máltai líra volt. Az EU vezetői és a máltai pénzügyminiszter is úgy ítélték meg, hogy a költségvetési hiány megszüntetésére a majdani euró bevezetése több kedvező gazdasági változást is elindíthat. A 2000-es évek elején a szigetországban 2,8 %-os volt az inflációt, a munkanélküliség pedig 4,5%.

Egy másik érdekes gazdasági adat ebből az időszakból az, hogy Málta a tagfelvétel idejére 10 %-kal volt képes csökkenteni a jövedelemkülönbséget az akkori tagországokkal szemben. Ezért az Unió igazi versenytársnak minősítette az országot. Egyben lekerült azon országok listájáról is, amelyeket pénzmossa veszélye miatt nyilvántartanak. A gazdasági fejlettsége miatt az EU vezetősége úgy ítélte meg, hogy a belépést követően Málta majd nettó befizetője lesz a Közösségnek, vagyis többet fog befizetni a közös kasszába, mint amit visszakap támogatások keretében³⁵.

A külkapcsolati rendszer meghatározó momentuma volt a tagfelvétel idején az úgynevezett „máltai paktum”, melynek időpontja 1989. dec. 2-3. George Bush, az USA elnöke és Mihail Gorbacsov szovjet állami és pártvezető egymás között megegyezett a gazdasági válságban lévő Közép-Európa békés és demokratikus átalakítása érdekében. A világ vezető politikusai a „Makszim Gorkij szovjet utasszállító hajón találkoztak La Vallettánál a viharos tengeren, ahol Bush megígérte, hogy támogatja a gorbacsovi peresztrojkát, a népi demokráciákban a reformokat, az afganisztáni szovjet visszavonulásért s az atomfegyverzet csökkentéséért gazdasági segítséget nyújt.”³⁶ Mindez természetesen nagyban befolyásolta e kicsi ország uniós tagságát is.

1998 óta ugyanis Málta legfőbb diplomáciai törekvése az Unióhoz való csatlakozás volt. Külkapcsolataiban – földrajzi elhelyezkedéséből adódóan – más térségek is domináns szerepet kaptak, mint pl. a közelséget élvező észak-afrikai országok. Kis szigetország lévén fontos szerepet kapott a külgazdasági promóció, mivel folyamatosan fel kellett keltenie a külföldi befektetők érdeklődését. A máltai külpolitika az Európai Unióba való belépésével hidat szeretett volna létrehozni Európa és a mediterrán térség között, és kérte annak lehetőségét, hogy ennek a térségnek ő lehessen a képviselője. Emellett mindenképpen ragaszkodott az Észak-Afrika és a Közel-Kelet államaival fennálló kétoldalú kereskedelmi kapcsolataihoz is. Legfőbb partnerei ebből a térségből Tunézia, Egyiptom és Líbia. Líbia ebben az időben kedvezményes áron szállított még olajat Máltának, miután feloldották az egymás elleni szankciókat.

³⁵ <https://www.origo.hu/nagyvilag/20030116malta>

³⁶ Péterfi András: A máltai találkozó, A XX. sz. krónikája. Bp., 1994. - História 2001:4. sz.

Létrehoztak egy líbiai-máltai vegyesvállalatot is, valamint a szigetország megnyitotta kereskedelmi kirendeltségét Líbiában³⁷.

A másik nem elhanyagolható tényezője a máltai külpolitikának, hogy 1964 óta a brit Nemzetközösség tagja. Ezáltal próbál részt venni a világpolitikai kérdések megoldásában, annak ellenére, hogy mérete és kis népessége miatt hátrányosabb helyzetben van számos nagy országgal szemben. 2001-ben az USA ellen indított terrortámadás után a szigetországban is fokozták a belbiztonsági intézkedéseket, a kormány pedig kérte a csatlakozás lehetőségét az ENSZ BT 13. sz. határozatához, amellyel egyidőben aláírta és ratifikálta azt az ENSZ egyezményt, amely a terrorizmus finanszírozásának megakadályozására jött létre.

Málta külpolitikájának hasonlóan fontos momentuma a *Mediterraneum* békéjének megőrzése³⁸. Fontos szerepet kapnak az úgynevezett „*mare nostrum*” egyezmények, megállapodások, amelyek célja a mediterrán kultúrák felkarolása, az ide tartozó nemzetek folyamatos együttműködése és a jó kapcsolatok ápolása³⁹. A „*mare nostrum*” egy régi latin kifejezés, a római időkben hívták így a térséget, innen származik a mai kortárs elnevezés.

Egy másik külpolitikai irányvonal, amelyet a szigetország képvisel, az a Szentföld békéjének megteremtése. Ebben az aspektusban Málta folyamatosan csatlakozik az Európai Unió által megfogalmazott álláspontokhoz. Elképzelésük szerint a béke csak akkor vívható ki Izrael és a palesztinok között, ha Izrael államának szavatolva lesz a biztonsága, ezzel egy időben a palesztinok pedig megalapíthatják végre saját államukat.

Már a 21. század elején volt egy harmadik kiemelt területe a szigetországi külpolitikának, ez pedig a különböző nemzetközi szervezetekben való tevékeny részvétel. Az egyik ilyen szervezet, amelyben mindig is aktív tevékenységet vállalt Málta, a 77-ek csoportja⁴⁰, mely az ENSZ keretein belül 1963-ban jött létre és a G7 ellenpontjának számított. A blokk mára 134 tagra bővült, céljuk a tagok gazdasági fejlődésének előmozdítása. De kiemelkedő szerepet kapott folyamatosan az EBESZ elődjében az EBEÉ-ben is, majd hangját hallatva az EBESZ szervezetén belül pedig arra törekedett, hogy az EBESZ mintájára szervezzék meg a Mediterrán Biztonsági és Együttműködési Értekezletet⁴¹. Egyéb említésre méltó szervezetek, amelyekben Málta szintén aktív részvételt tanúsított ebben az időszakban, a

³⁷ http://www.mtafki.hu/konyvtar/kiadv/FE1998/FE19982_287-293.pdf

³⁸ Út a csatlakozásig, fejezetről fejezetre - a koppenhágai csomag Máltára vonatkozó tartalma, Külügyi szemle 2004 ősz-tél, p.50.

³⁹ <http://www.treccani.it/vocabolario/mare-nostrum/>

⁴⁰ <https://www.britannica.com/topic/Group-of-77>

⁴¹ <http://vienna.io.gov.hu/az-europai-biztonsagi-es-egyuttmukodesi-szervezet>

nemzetközi tengerészeti intézmények, mint pl. az UNCLOS, az Euro-Mediterranean Partnership.

Végezetül tagfelvételi szándékát azzal is próbálta erősíteni a szigetország, hogy a 2000-es évek elején számos európai országban fejlesztette diplomáciai képviselői kirendeltségeit. Így 2004-ben Budapesten is megnyitotta kapuit a Máltai Nagykövetség.

V.3 A koppenhágai kritériumok

1993 júniusában az Európai Tanács Koppenhágában tartott csúcstalálkozóján meghozta azt a határozatot, amelyet a mai napig a „koppenhágai kritériumok”-nak neveznek⁴². A határozatban felsorolták azt az alap feltételrendszert, amelyet az Európai Unió a csatlakozási tárgyalások megkezdésének alapfeltételéül szabott meg a közösséghez csatlakozni kívánó kelet-európai országok számára. Ezeknek a feltételeknek minden belépő országnak meg kellett felelnie, teljesíteniük kellett a csatlakozási kritériumokat. A szigetországnak teljes mértékben sikerült érdekeit érvényesíteni a koppenhágai feltételek alapján. A tárgyalásokon az úgynevezett Málta-EU Irányító és Végrehajtó Bizottság (MEUSAC) részéről a külügyminiszter, Joe Borg vett részt és Richard Cachia Caruana, aki évtizedeken át Fenech Adami miniszterelnök legfőbb bizalmasaként és személyi titkárként dolgozott. A belépés sikerességét teljes mértékben támogatta az Egyesült Királyság és az Európai Bizottság nagyszerű együttműködése. Málta 77 kérdésben kapott állandó vagy átmeneti kedvezményt az *acquis communautaire* alkalmazása alól, a tárgyaló bizottság ügyesen hivatkozott folyamatosan arra a tényre, hogy Málta egy kicsi szigetország.

2002. december 13-án a nyolc kelet-közép-európai ország és Ciprus mellett Máltával is lezárták a csatlakozási tárgyalásokat. 2003. április 16-án Athénban Málta is aláírta a csatlakozási okmányokat⁴³.

V.3.1 Mely kérdésekben mit ért el Málta a Koppenhágai tárgyalásokon?

A tőke áramlása témakörben Málta vezetőségének az volt a kérése, hogy a nem helyben lakó külföldiek második lakhelyre szóló ingatlanszerzését korlátozhassa és az állam maga

⁴² <https://www.consilium.europa.eu/hu/policies/enlargement/>
<https://www.eurofound.europa.eu/observatories/eurwork/industrial-relations-dictionary/acquis-communautaire>

⁴³ https://europa.eu/european-union/about-eu/history/2000-2009/2003_hu

dönthesse el, hogy milyen esetben engedélyezi az ingatlan vásárlást, védve ezzel is a máltaiak ingatlanvásárlási monopóliumát.

A munkaerő szabad áramlása tekintetében is sikerült kedvező megállapodást kötni, amely kimondta, hogy Málta a csatlakozástól kezdve hét éven át korlátozhatja az állást kereső uniós polgárok beutazását. Attól féltek ugyanis, hogy a magas munkanélküliséggel küszködő országokból tömegesen érkeznek majd munkát keresők a szigetre.

A máltai mezőgazdaság és halászat témában arra jutottak a felek, hogy mindkét ágazatot meg kell tartani, még akkor is, ha a szigetország GDP-jének csak 2,4 százalékát teszi ki ez a két ágazat. Így az Európai Unió a csatlakozás óta közvetlen kifizetésekkel biztosítja a gazdák jövedelmének szinten tartását, segíti az élelmiszeripar átstrukturálását, és finanszírozza a vidékfejlesztési programokat. Málta egész területét az unió kedvezőtlen adottságú vidékei közé sorolták, ami szintén pluszforrásokhoz juttatja a helyi gazdákat.

Az adózási fejezetben a máltai kormány azt kérte, hogy az ország megtarthassa az élelmiszerek és gyógyszerek nullakulcsos értéktöbblet-adóját, amikor az Unióban a legkisebb áfakulcs 5% volt. Az EU erre a kérésre sokáig nem mutatott hajlandóságot, de Málta nem adta fel a harcot ebben a kérdésben sem. Így a szigetország elérte, hogy 2010. január 1-jéig fenntarthassa az élelmiszerekre és a gyógyszerekre a nulla kulcsot, a határidő lejárta után pedig bevezeti az áfát. Viszont a nemzetközi és belföldi személyi forgalom, a vízdíj, az új építkezés és a telkek adásvétele továbbra is áfamentes maradhatott 2010 után is. A kis- és középvállalkozások bizonyos értékszint alatt szintén nem fizetnek forgalmi adót⁴⁴.

A bel- és igazságügyi fejezetben a szigetország vállalta, hogy vízümpolitikáját legkésőbb a csatlakozás pillanatában az EU-hoz igazítja. Ez azt jelentette, hogy néhány olyan arab országgal szemben vízumkényszert vezet be, amellyel eddig vízummentes forgalmat bonyolított, viszont megszünteti azzal a 14 országgal a vízumkényszert, amelyek az EU más országaival is vízummentességet élveznek.

A környezetvédelmi fejezetben a máltai kormány méltányossági kérelmekkel élt. A szigetországban számos környezetvédelmi probléma merült fel a csatlakozási időszakban. A levegőminőség, a vízminőség, a hulladékgazdálkodás, ezek mind megoldásra váró feladatok voltak.

A versenypolitika és az állami támogatások kérdése is fontos tárgyalási alapot jelentett az ország számára. A fő gondot az állami hajógyárak és hajójavító műhelyek nem eurokompatibilis segélyezése jelentette. Az ország felkérést kapott a rendszer átstrukturálására,

⁴⁴ Kiss J. László: A Huszonötök Európai, Függetlenné válás és az önálló Málta útkeresése, Osiris Kiadó, Budapest 2005. pp.797- 806.

az EU pedig 2008-ig adott időt a máltai kormánynak, hogy a veszteséges ipari ágazatokat folyamatosan építse le és az állami támogatásokat a versenyképes iparágak megsegítésére használja fel.

A külföldi befektetőknek juttatott adókedvezmények tekintetében Máltának a magyarországihoz hasonló problémát kellett megoldania. Minden esetben egyénileg tárgyalt az állam az egyes külföldi vállalatokkal az adható adókedvezményről.

A csatlakozáshoz pénzügyi mérleget kellett minden országnak elkészíteni. Az Európai Unió felkészülést segítő alapokat hozott létre, hogy segítse a belépő országok csatlakozását. Málta nem részesült a kelet-közép-európai országok EU-tagságra való felkészülését segítő alapokból, azaz sem a PHARE programból⁴⁵, sem a SAPARD-ból⁴⁶. Kapott viszont 38 millió eurót 2000 márciusában egy tanácsi rendelet révén „előcsatlakozási stratégia” jogcímen a 2000-2004 közötti időszakra.

A koppenhágai kritériumoknak elsősorban azzal a részével volt elégedetlen Málta, amely az intézményi törvényeket állította össze. Az uniós intézményekben ugyanis nem kapott annyi helyet, mint amennyi a lakosság száma alapján megilletné. A Máltát megillető helyeket már a nizzai szerződésben rögzítették, így az az Európai Parlamentben öt helyet, az Európai Tanácsban három szavazatot kapott, vagyis mindkét esetben a lakosságszám által indokoltnál eggyel kevesebbet. A koppenhágai tanácskozás alkalmával megegyezett a két fél, hogy egyelőre maradnak a helyek és a szavazati arányok ebben a formában, egészen addig, amíg a nizzai szerződést újra nem tárgyalják⁴⁷.

V.4 Politikai történések a csatlakozás ideje alatt

A csatlakozási folyamat idején nagy jelentősége volt a szigetországban az úgynevezett Málta-EU Tájékoztató Központ létrehozásának. A hatalmon levő kormány ennek a szervezetnek a megalapításával biztosította a polgároknak elektronikus, illetve kiadványok formájában azt a lehetőséget, hogy folyamatosan nyomon követhessék a tárgyalások fejleményeit. Ez a máltai kormány és az Európai Unió által finanszírozott szervezet volt, amely 2002-2004 között tevékenykedett és 3,7 millió EUR támogatást kapott. A fő feladata abban

⁴⁵ <http://www.terport.hu/fogalomtar/phare-program>

⁴⁶ https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/policy/glossary/terms/sapard_en

⁴⁷ Györi Enikő: Út a csatlakozásig, fejezetről fejezetre - a koppenhágai csomag Máltára vonatkozó tartalma, Külügyi szemle 2004 ősz-tél, p.51-18. Elektronikusan elérhető: https://kki.hu/assets/upload/KULUGY_KulugyiSzemle_2004_3-4_gyri.pdf

valósult meg, hogy a máltai lakosság általános tájékoztatást kapjon az EU-ról, tudósítson folyamatosan a tárgyalásokról, annak hatásairól és a végeredményekről, ezzel is elősegítve a majdani népszavazást a csatlakozáshoz.

Mindez azért volt elengedhetetlen, mert, ahogy korábban említettem, nem volt összhang az országon belül a csatlakozást illetően. A csatlakozási időszak alatt is folytatódott a szigetországban a politikai csatározás a vezető Nemzeti Párt és az ellenzéki Munkáspárt között. Az előzőekben már írtam arról, hogy a Munkáspárt erőteljesen ellenezte a csatlakozási törekvéseket. Úgy ítélte meg, a kicsiny szigetországnak történelmi hagyományai, politikai kapcsolatrendszere, földrajzi elhelyezkedése és gazdasági érdekeltségei révén független államként kellene működnie. A kormánypárt mindezzel szemben úgy vélte, Málta az Európa és Észak-Afrika közötti sajátos hídszerepét az unió tagjaként tudja legjobban betölteni, ezért a csatlakozás egyszerre gazdasági, történelmi és politikai szükségszerűség a szigetország számára⁴⁸.

A 2003. január 18-án tartott parlamenti ülésen a NP kormánytöbbségi szavazattal határozatot fogadott el, hogy 2003. március 8-án népszavazást tartanak az EU-hoz való csatlakozásról. Érdekessége ennek a konzultatív népszavazásnak, hogy a szigetország függetlensége óta ez az első referendum Máltán⁴⁹. Az ellenzéki párt természetesen ellenezte a referendumot, hiszen egész politikáját a csatlakozás elutasítására alapozta. Ezzel szemben Fenech Adami miniszterelnök a kampány során a csatlakozást nemzeti ügyként állította be, és kérte a máltai polgárokat, hogy ők is így kezeljék ezt az ügyet, nem pedig politikai harcként. Érdekes volt ebben a vitában, hogy a Munkáspárttal általában összhangban levő szakszervezetek, mint az Általános Munkásunió, visszafogottak voltak a kampányban annak ellenére, hogy ők is az EU-n kívül maradás mellett foglaltak állást. Mindenesetre jó döntésként fogadták a népszavazás megtartását, ellenben a Munkáspárttal.

A 2003. március 8-án megtartott referendumon a máltai polgárok 91 százaléka vett részt és a hivatalos végeredmény szerint a választópolgárok 53 százaléka támogatta az Európai Unióhoz való csatlakozást⁵⁰. 297 ezer választásra jogosult állampolgárból 143 ezren szavaztak igennel. Az ellenzéki párt tagjai szerint ez az eredmény nem volt meggyőző, ezért kérték a miniszterelnököt, hogy minél előbb írjon ki parlamenti választásokat. Ebben egyetértett a két párt, így 2003. április 12-én a máltai polgárok újra a szavazóhelyiségekben találták magukat.

⁴⁸ Király Andrea: Gulliver és Lilliput a XXI. században: Ciprus és Málta európai uniós ügyei. 2008/1. sz. Tanulmány

⁴⁹ A Málta-szindróma, Magyar nemzet, 2003.03.10. Elektronikusan elérhető: <https://magyarnemzet.hu/archivum/vezercikk/a-malta-szindróma-4885460>

⁵⁰ Málta igent mondott az EU-ra, Index, <https://index.hu/kulfold/malta0309/>

Természetesen a Nemzeti Párt bízott a máltai nép további lelkesedésében. Ez nem is maradt el, a szavazási részvétel újra nagyon magas volt, 96 %. A Nemzeti Párt 51,7 %-ot, míg a Munkáspárt csak 47,6 %-ot kapott⁵¹. Ez az arány Máltán nagymértékű győzelemnek számított. A választások után az ellenzék is lassan-lassan, de elfogadta a nép azon akaratát, hogy Málta az Európai Unió tagjává váljon.

A máltai kormány még 2003-ban módosította az alkotmányát, amelyben külön rendelkezett az Európai Unióról. Ez a 2003. évi alkotmánymódosítás a 65. cikk (1) bekezdés: „Jelen Alkotmány rendelkezései alapján a Parlament Málta békéje, rendje és jó kormányzata érdekében törvényeket alkothat összhangban az emberi jogok teljes mértékű tiszteletben tartásával, általánosan elfogadva a nemzetközi jog elveit és Málta nemzetközi és regionális kötelezettségeit, különösen azokat, amelyeket az Európai Unióhoz való csatlakozási szerződésben 2003. április 16-án Athénban aláírt, és elfogadott.”⁵²

2003. július 4-én újra összeült a szigetország parlamentje. Ekkor a máltai törvényhozás meggyőző többséggel (34 igen és 25 nem szavazattal) megszavazta az Európai Unióhoz való csatlakozási törvényt. A közösségi jogszabály kimondja az EU-jog elsőbbségét, valamint módosítja a szigetország alaptörvényét. Ez azt jelentette, hogy a 2004. május 1. után az Európai Unió összes hatályban lévő és a jövőbeli új jogszabályok Máltára és az összes többi belépő új tagállamra nézve kötelező érvényűek lesznek. Tehát minden olyan máltai törvény, vagy jogszabály, amely ezekkel ellentétes, azonnal a hatályát veszti.

A koppenhágai tárgyalások és a csatlakozás között eltel másfél év alatt nagyon sok tennivaló halmozódott fel a szigetországban. Teljesíteni kellett a tárgyalások során aláírt megállapodásokat és el kellett kezdeni a gazdaság rendbetételét is, mivel a csatlakozás előtti évek gazdasági növekedése nagyon csekély mértékű volt.

Közvetlenül a csatlakozás előtt személyi változások is történtek a politika területén. Edward Fenech Adami 27 éven keresztül vezette a Nemzeti Pártot, életkorára hivatkozva 2004 februárjában azonban átadta az elnöki tisztséget Lawrence Gonzinak, aki ebben az időben szociális miniszter, majd miniszterelnök helyettes volt. Adami 15 éven keresztül töltötte be a miniszterelnöki posztot. Célját, hogy Máltát beléptesse az EU-ba immár elérte, ezért úgy gondolta, hogy visszalép a politikai életből. Ez az elképzelés azonban nem valósulhatott meg, mert közben 2004. április elején Guido de Marco köztársasági elnök mandátuma is lejárt, így a képviselőház többségi szavazattal Fenech Adamit választotta meg köztársasági elnöknek. Így

⁵¹ Györi Enikő: Út a csatlakozásig, fejezetről fejezetre - a koppenhágai csomag Máltára vonatkozó tartalma, 58-60. Elektronikusan elérhető: https://kki.hu/assets/upload/KULUGY_KulugyiSzemle_2004_3-4_gyri.pdf

⁵² <http://justiceservices.gov.mt/DownloadDocument.aspx?app=lom&itemid=8566>

Málta 2004. május 1-jén Adami vezetésével, Magyarországgal egyidőben, lépett be az Európai Unióba.

Adami ezt a tisztséget 2009. április 4-ig töltötte be, ekkor a köztársasági elnök Marie Luise Coleiro Preca lett. Lawrence Gonzi pedig mint miniszterelnök, 2013. március 11-ig két cikluson keresztül kormányozta az országot a Nemzeti Párt színeiben. A 2013 márciusában megtartott választásokon újra többséget szerzett a máltai Munkáspárt, így Josef Muscat lett a miniszterelnök, aki egészen 2020. január 13-ig vezette a szigetországot.

Napjainkban Málta frissen választott munkáspárti miniszterelnöke Robert Abela, aki a korrupciós ügyek miatt lemondott Josef Muscatot váltotta⁵³. Az államfő 2019 óta George Valle, aki Marie Louise Coleiro Preca-t követte az államfői tisztségben. Természetesen mindketten munkáspárti kormányzók.

A mai máltai parlament az *Il-Kamra Tad-Deputati*, egy kamarás parlament 69 képviselővel, amelyből 37 munkáspárti, 30 néppárti és 2 egyéb. Választási rendszerének típusa az úgynevezett „arányos”, ez azt jelenti, hogy egyéni átruházható szavazáson (single transferable vote, STV) alapuló rendszer⁵⁴. Máltán 13 több-mandátumos választókerületet alakítottak ki, mindegyik kerületben öt képviselő kap mandátumot. A máltai házszabály nem ragaszkodik a frakcióalapításhoz, minden képviselőt azonos jogok illetnek meg. Így egy törvényjavaslat benyújtására még a kormányon kívüli képviselők is jogosultak. Egy parlamenti vita során egy képviselő 40 percig beszélhet. Minden képviselő intézhet kérdést bármely miniszterhez a hatáskörébe tartozó közpolitikai kérdésekkel kapcsolatban. Egy képviselő 6 kérdést tehet fel egy ülésnapon, amelyekre kötelezően választ kap.

Máltán ma a választási korhatár 16 év, a szavazásra jogosult máltai polgárok száma közel 350 ezer⁵⁵. Az Európai Parlamentben 6 képviselője van Máltának a 2019. májusi parlamenti választások eredménye alapján. Közülük 4 munkáspárti és 2 néppárti⁵⁶.

⁵³ https://hvg.hu/vilag/20191220_Brusszelbol_kenyszeritenek_ki_a_maltai_miniszterelnok_lemondasat

⁵⁴ https://www.parlament.hu/documents/10181/709205/fuggetlen_kepviselok_2015.pdf/e6c0fa85-36e0-4581-8b62-fd6409ab9345

⁵⁵ <https://europarl.europa.eu/election-results-2019/hu/nemzeti-eredmenyek/malta/2019-2024/>

⁵⁶ https://www.maltatoday.com.mt/news/europe/87035/next_mep_election_dates_confirmed_for_may_2019#.XsKXvmgzbIU

VI. Málta, mint uniós tagállam

Dolgozatom utolsó részében bemutatom Málta gazdasági fejlődésének alakulását az EU-ba való belépési időszak után, amelyeket különböző grafikonokkal és táblázatokkal szemléltetek. A grafikonokkal a csatlakozás előtti időszak és a csatlakozás óta eltelt idő tendenciáit kívánom bemutatni.

VI.1. A GDP alakulása

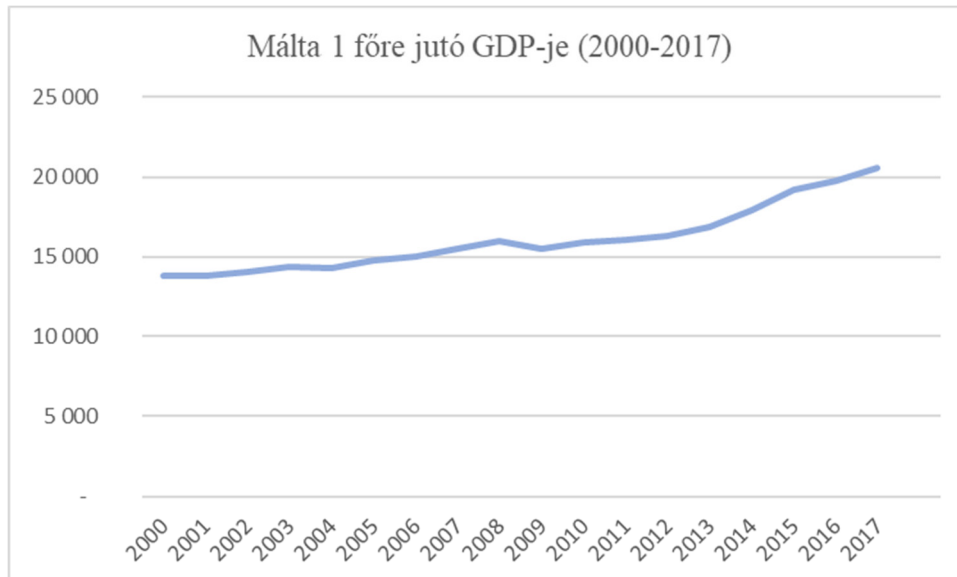
Az Európai Unióban a máltai szabad piacgazdaság az uniós országok közül a legkisebb, amely nagymértékben függ az európai áruk és szolgáltatások kereskedelmétől, mivel kevés hazai energiaforrással és korlátozott édesvízellátással rendelkezik.

A máltai GDP növekedés továbbra is erőteljes, amelyet egy erős munkaerőpiac támogat. Alacsony az adósság ráta, pénzügyileg megbízható bankszektor működik, és előnyös adórendszere van az országnak, amely a külföldi befektetők számára nagyon vonzó. Ahogy azonban azt már az előzményekben is említettem, a szigetország gazdaságának folyamatos fejlődése 3 erős szektortól függ, amely az ország GDP-jét nagymértékben meghatározza. Az egyik az ipari termelés, amelyben elsősorban az elektronikai ipar, hajógyártás és a gyógyszergyártás a kiemelkedő ágazat. A második a külkereskedelem, a harmadik pedig a gigantikusan fejlődő idegenforgalom, turizmus. Ennek fontosságát szem előtt tartva Málta 2008. január 1-jén bevezette az EUR valuta használatát.

Mára az apró szigetország a Földközi-tenger közepén kirobbanó gazdasági teljesítményt nyújt, gazdasági növekedése az elmúlt évben elérte az 5,2 százalékot, leelőzve ezzel az eredménnyel fejlett ipari országokat.

A máltai GDP összetételét a származási szektorok alapján vizsgálva, 10,2 %-ban az ipari termelés, 1,1 %-ban a mezőgazdasági termelés és 88,7 %-ban a szolgáltatások adják. Felhasználás szerint 45,2 %-ban a háztartási fogyasztás, 15,3 %-ban a kormányzati fogyasztás, 21,1 %-ban az állóeszközökbe való befektetés, 0,3 %-ban a készletekbe történő befektetés, 136,1 %-ban áruk és szolgáltatások exportja és -117,9 %-ban áruk és szolgáltatások importja.

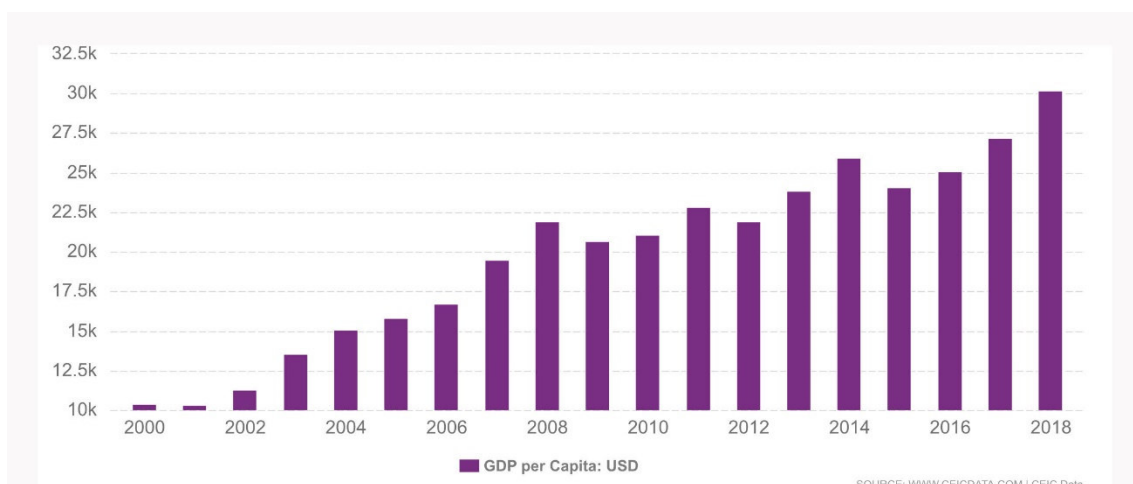
Az 1. és 2. ábra egyértelműen szemlélteti a GDP növekedését 2000-tól kezdve a közelmúltig. Az 1. ábrán remekül látszik a csatlakozásig tartó felkészülési időszakban produkált ugrásszerű növekedés.

Forrás: KSH (2020) alapján saját szerkesztés

1. ábra: Málta 1 főre jutó GDP-je USD-ben (2000-2017)⁵⁷

A 2. ábrán az látható egyértelműen, hogy pl. a turizmus iparág és az elektronikai iparág fejlődésével 2004 és 2018 között az egy főre jutó GDP egyértelműen megduplázódott.

Forrás: Ceicdata (2020) alapján

2. ábra: Málta egy főre jutó GDP-je USD-ben (2000-2018)⁵⁸

⁵⁷ https://www.ksh.hu/docs/hun/eurostat_tablak/tabl/tsdec100.html

⁵⁸ <https://www.ceicdata.com/en/indicator/malta/gdp-per-capita>

Az Európai Unió országai évente frissítik az egy főre jutó GDP adatokat. A fenti táblázatok alapján a szigetország GDP adatait 2000-tól vizsgálom. Málta egy lakosra jutó GDP-je az ismert adatok alapján 2018 decemberében volt az eddigi legmagasabb értékű 30.075 millió USD. Ez az érték 2019 decemberére visszaesett egy kicsit, 29.490 USD-re. Az egy lakosra számított GDP viszont 2001 decemberében volt a legalacsonyabb, 10.341 millió USD. Tehát a számítások alapján 2000-2019 között az átlag GDP 21.516 millió USD/fő. A legfrissebb jelentések szerint Málta nominális GDP-je 2019 decemberében elérte a 3.715 milliárd USD-t. A reál GDP-növekedés adatai negyedévente frissülnek. Az ország 1 főre számított GDP-je átlagosan 3,5% -kal növekedett 2000-tól 2019-ig. A hivatalos adatok alapján a GDP növekedés a legmagasabb értéket, 11,3% -ot, 2015 márciusában érte el. Ez minden idők rekordmagassága volt. A legalacsonyabb -3,7% -ot pedig 2009 júniusában produkálta a szigetország⁵⁹.

VI.2. Kriptogazdaság – kriptomennyország

A hagyományos pénzügyi szektorokhoz képest gyorsabban bővülő kriptogazdasági szereplők munkahelyet, befektetést és növekvő adóbevételeket jelentenek az országnak. 2018 második negyedéve óta Máltán a belföldi kereslet adta a 6.2%-os éves gazdasági növekedés túlnyomó többségét, szemben a korábbi exporttal. Málta rendelkezik az egyik legkriptobarátabb szabályozási környezettel az Unión belül, így elemzők szerint a dinamikus bővülés a jövőben tovább folytatódhat. Ehhez az öt százalék feletti növekedéshez hozzájárul a kripto- és a blokklánc technológiai szektor is. Málta az elmúlt egy évben már kriptobarát országként pozicionálja magát. A vezető kriptotőzsdék közül már helyi irodával rendelkezik a szigetországban a Binance, a ZebPay és a lengyel BitBay is⁶⁰.

Mindennek magyarázata, hogy Málta kriptovállalkozásait és startupjait komoly támogatásban részesíti a helyi kormány. Barátságos és átlátható a szabályozás, alacsony az adók, ráadásul Joseph Muscat miniszterelnök személyesen is kiállt a kriptovaluták mellett és a Bitcoint egyik ENSZ felszólalásában, mint „*a pénz elkerülhetetlen jövője és egy új gazdasági rendszer alapja*” jellemezte.

⁵⁹<https://www.statista.com/statistics/731228/gross-domestic-product-gdp-per-capita-in-malta/>

⁶⁰Kirobbanó formában a kriptobarát máltai gazdaság, BitcoinBázis, 2019.02.10., <https://www.bitcoinbazis.hu/kirobbano-formaban-a-kriptobarat-maltai-gazdasag/>

Ezidáig Svájc volt a kriptósok kedvelt gyülekezési pontja, Észtországot, Litvániát és kisebb mértékben Ciprust is ideszámítva Európában. Azonban a szigorodó szabályozás miatt egyre körülményesebb kriptovállalkozást indítani az alpesi országban. Ezzel szemben Málta a kriptogazdaság európai kapujaként kezdi magát meghatározni, ugyanakkor globálisan definiálni szerepét az ázsiai kriptobarát államokkal (mint Szingapúr, Dél-Korea és Japán) szemben⁶¹.

VI.3. A külkereskedelem és az ipar jelentősége a máltai gazdaságban és a GDP-ben

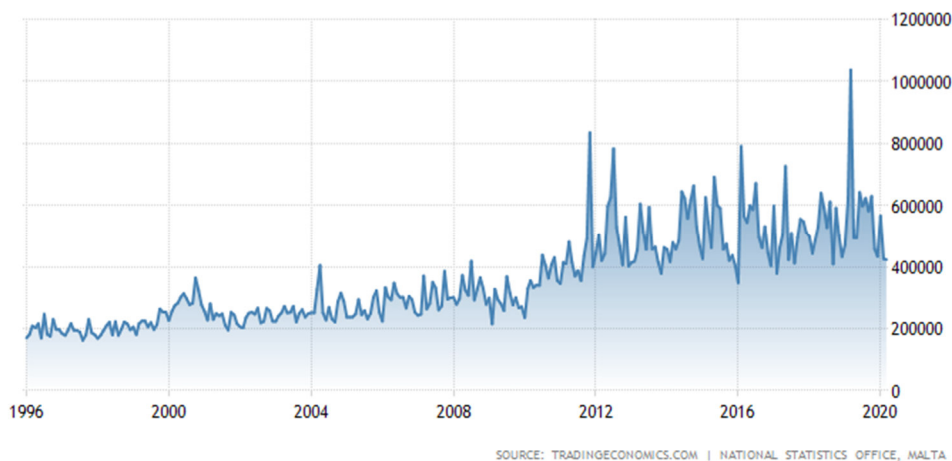
A legfontosabb exporttermékek, amelyek a máltai ipari termeléséből kerülnek ki a gépek és mechanikus berendezések, olaj és ásványolaj termékek, gyógyszeripari termékek, repülőgép és űrjármű alkatrészek, repülési szolgáltatások, játékok és sporteszközök, pénzügyi és információs technológiai szolgáltatások. Elég változatos a paletta.

Ellenben behozatalra szorul az ország az ásványi tüzelőanyagokból, kőolajból, műanyagból és félkész termékekből, járművekből és alkatrészekből, élelmiszerből és textilipari termékekből. Ezek a legfőbb importtermékek.

Az utóbbi években Málta legfőbb exportpartnerei az USA (27%), Németország (16%), Franciaország (11%), Olaszország (12%) és Japán (5%). A Máltára behozott termékek 72%-a EU-tagországokból érkezik, míg a legfontosabb import partnerek Nagy-Britannia (6%), Olaszország (25%), Németország (8%). Ami a nem uniós importot illeti, a termékek 4%-a Kínából, 3%-a pedig Indiából érkezik⁶². Az import forgalom a 3. ábrán jól láthatóan elérte az 5 milliárd USD-t 2018-ban.

⁶¹ <https://www.bitcoinbazis.hu/kiobbano-formaban-a-kriptobarat-maltai-gazdasag/>

⁶² https://europa.eu/european-union/about-eu/countries/member-countries/malta_hu#kereskedelem-es-gazdasag

Forrás: Trading Economics (2020) alapján

3. ábra: Málta importja '000EUR-ban (1996-2020)⁶³

Máltán napjainkban kb. 250 külföldi vállalt működik, amelyek elsősorban az exporttermelést erősítik. Néhány EU-s tagállam nagymértékben foglalkozik sajátos szolgáltatások intenzív külkereskedelmére, ezek az államok közé tartozik a kis szigetország is. A 4. ábrán az export változását szemléltetem. Az utolsó friss adatok alapján 2018-ban 3.27 milliárd USD volt.

Forrás: Trading Economics (2020) alapján

4. ábra: Málta exportja '000EUR-ban (1996-2020)⁶⁴

Az ipari termelésen és a külkereskedelmen kívül 2019-ben a máltai gazdaság legjelentősebb ágazatai közé sorolhatjuk még a nagy- és kiskereskedelmet, az áru- és személyszállítást, a szálláshely-szolgáltatást és vendéglátást (21%). Ide tartozik ezen kívül a közigazgatás, a honvédelem, az oktatás, a humán-egészségügyi és szociális ellátást (16,8%), a

⁶³ <https://hu.tradingeconomics.com/malta/exports>

⁶⁴ <https://hu.tradingeconomics.com/malta/imports>

művészet-szórakoztatás-szabadidő és az egyéb szolgáltatások (15%)⁶⁵. A mezőgazdasági termelés továbbra is 3-4 % között mozog a GDP meghatározásában. Az ipari termelés növekedési üteme az utóbbi években -3,3 % körül mozog, amely alapján Málta a világranglistán a 189. helyet foglalja el⁶⁶.

⁶⁵ <https://www.cia.gov/library/publications/resources/the-world-factbook/geos/mt.html>

⁶⁶ <https://ec.europa.eu/eurostat/web/international-trade-in-goods/data/main-tables>

VII. A turizmus és a szolgáltatások jelentősége a mai máltai gazdaságban és a GDP meghatározásában

A szigetország GDP-jét napjainkban az idegenforgalom és a turizmus 25%-ban erősíti. 2019-ben a Máltát felkereső turisták száma meghaladta a 2,5 millió főt, az utóbbi időben 10-16%-kal nő évente a szigetre látogató turisták száma. Elsősorban angol, olasz, francia turisták körében népszerű Málta, de az ide látogató magyar turisták száma is egyre emelkedik. Tavaly 27 ezren keresték fel hazánkból a szigeteket. A turisták által eltöltött éjszakák száma elérte a 6,6-et fejenként. A 2018-as statisztikai adatok szerint a Máltán eltöltött vendégéjszakák száma elérte a 10 milliót⁶⁷. Ez az előző évhez képest 5,6 %-os (EU28 2,4 %) növekedést jelent, az egy lakosra jutó vendégéjszakák száma pedig 21,3 volt ugyanebben az évben. 2018-ban Valletta, Málta fővárosa volt Európa egyik kulturális fővárosa. A Máltai Turisztikai Hivatal kiadványa szerint a szigetek történelmi és kulturális öröksége a leggazdagabb országok közé tartozik a világon a sziget kicsi arányait figyelembe véve. A *Valletta 2018* elnevezésű kulturális program 2018. január 20-án indult. A program keretében 140 projekt valósult meg és 400 esemény került megrendezésre. Az események között megtalálhatóak voltak különböző kiállítások, művészeti fesztiválok, operaelőadások, és az irodalom ünnepe is⁶⁸.

A kulturális programok mellett a szigetek tengerparti kikapcsolódást és aktív élményeket is nyújtanak. A legnépszerűbbek a hajózás, a búvárkodás, a vitorlázás, a sziklamászás, a biciklizés, a túrázás, vagy akár a Málta Marathon és a Rolex Middle Sea Race-n való részvétel. Málta szolgáltatási ágazatai is növekvő tendenciát mutatnak, ezek közül kiemelném a pénzügyi szolgáltatásokat és az online szerencsejáték ágazatokat is. A turizmus és a szolgáltatás a csatlakozás előtt és után is a szigetország kulcságazatának számít, ezért a kormányzati kiadások az idegenforgalom támogatására az EU-s átlag kétszeresét teszik ki.

VII.1. Málta és a kék gazdaság

A kék gazdaság az óceánokkal, tengerekkel és part menti területekkel kapcsolatos valamennyi gazdasági tevékenységet magába foglalja, és olyan ágazatokra terjed ki, mint a halászat, a hajóépítés, a „part menti” turizmus, valamint a kék biotechnológia és a tengeri

⁶⁷ <https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/jeltur/jeltur18.pdf>

⁶⁸ http://turizmusonline.hu/aktualis/cikk/maltaval_ebredni

megújulóenergia-termelésre is. A fenntartható kék gazdaság fejlesztése kulcsfontosságú az ENSZ 14. fenntartható fejlődési céljának eléréséhez⁶⁹.

Málta az 5 uniós tagország egyike, ahol az úgynevezett kék gazdaság hatékonyan működik. A szigetország GDP-jének 4,7 százalékát teszi ki ez az ágazat, amely napjainkban 10.400 főt foglalkoztat és 406 millió EUR bruttó bevételt termel.

Köztudott, hogy az Unió közös kasszájába minden tagországnak befizetési kötelezettsége van. Természetesen az ország lehetőségeit figyelembe véve méltányosan kiszámítják, hogy egyes országok mekkora összeget kötelesek befizetni. Minél nagyobb és erősebb gazdasággal rendelkezik egy ország, annál többel járul hozzá a közös uniós kasszához. A befizetett összeget a Közösség újra elosztja közérdekű célok megvalósítása érdekében az uniós tagállamokban.

Ennek megfelelően Málta 2018 évi (utolsó adat) befizetése a közös kasszába 0,102 milliárd EUR volt, ez az összeg a máltai gazdaság 0,91 %-át tette ki ebben az évben. Ezzel szemben a szigetország 2018-ban 0,156 milliárd EUR-t kapott a közös költségvetésből, amely a gazdaság 1,38 %-ának felelt meg. Tehát megállapíthatjuk, hogy a szigetország nem sokkal kapott többet, mint amennyit befizetett. Ez a tény is arra utal, hogy a máltai gazdaság dinamikusan fejlődik.

Az Economist Intelligence Unit (londoni gazdaságelemző vállalat) rögtön az EU csatlakozás után egy fontos megállapítást tett közzé, amely szerint a szigetország 1 főre eső GDP rátája 27 %-kal kevesebb volt az uniós átlagnál. Az akkori megállapítás szerint Máltának 29 évre lenne szüksége ahhoz, hogy felzárkózzon az EU átlaghoz. A GDP növekedés a 2000-es évek elején 1-1,7 százalék között mozgott. Ez a szint a csatlakozás után folyamatosan emelkedett 3-4 %-ra. Ezek alapján az ország kormányának továbbra is kiemelkedő feladata maradt a komoly áldozatokat követelő reformok folyamatos bevezetése, ezáltal a versenyképesség növelése. A reformfeladatok közé tartoztak a költségvetési megszorítások, ezen belül is a kormányzati kiadások csökkentése, a veszteséges állami cégektől való megszabadulás, a szabadkikötő privatizációja, az egészségügyi és a nyugdíjreform bevezetése, a különböző adókulcsok százalékos megemlése, mint pl. az áfakulcs, amely 15 %-ról 18 %-ra emelkedett⁷⁰.

⁶⁹Kék gazdaság az európai régiókban: A fenntartható növekedés és munkahelyteremtés kapuja, Elektronikusan elérhető: <https://cor.europa.eu/hu/news/Pages/blue-economy-in-european-regions-a-gateway-to-sustainable-growth-and-jobs>

⁷⁰ https://kki.hu/assets/upload/KULUGY_KulugyiSzemle_2004_3-4_gyri.pdf 66-67

A GDP folyamatos emelkedéséhez a helyi gazdasági reformok bevezetése és sikeres megvalósítása mellett nagyban hozzájárultak az Európai Regionális Fejlesztési Alap (ERFA) és az Európai Szociális Alap (ESZA) kohéziós politikájának máltai megvalósításai is. A statisztikai adatok alapján megállapítható, hogy a csatlakozás után eltelt 16 év alatt Málta GDP-je a kétszeresére emelkedett, elérve Olaszország és Spanyolország szintjét, megelőzve Szlovéniát és Ciprust. Tehát az Economist Intelligence Unit előrejelzése elhamarkodott volt.

Mint ismeretes, az ERFA, vagyis az Európai Regionális Fejlesztési Alap célja a gazdasági és társadalmi kohézió erősítése az Európai Unióban a régiók közötti egyenlőtlenségek csökkentésével. A 2014-2020-as időszakban a máltai szigetvilág 708 millió EUR uniós hozzájárulást könyvelhet el, amelynek összege a következő 6 éves periódusban 5%-kal csökkeni fog. Ez arra utal, hogy Málta teljesíti az uniós átlaghoz való sikeres felzárkózás folyamatát.

Példaként szeretném megemlíteni az egyik ERFA finanszírozási programot, amelynek keretében 2007-ben az Európai Bizottság bevezette a "Közös európai források a kis- és középvállalkozásoknak" (Joint European Resources for Micro to Medium Enterprises, JEREMIE) elnevezésű programot, miután felismerte, hogy szükségszerűvé vált a mikro-, kis- és középvállalkozások létfontosságú gazdasági és társadalmi szerepének erősítése, ezáltal azok finanszírozásának pénzügyi forrásokhoz való hozzájuttatása, működési nehézségeik megoldása⁷¹.

Málta is részt vesz ebben a programban. A JEREMIE pénzügyi eszköz sikere a 2007–2013-as finanszírozási időszakban arra ösztönözte a máltai hatóságokat, hogy terjesszék ki az ilyen mechanizmusok alkalmazását 2014–2020-ig. A program keretében az Európai Beruházási Alap (EBA) egy új finanszírozási eszközt, vagyis korlátolt garanciát bocsájt a máltai bankok rendelkezésére, ez a fajta garancia nyújt fedezetet a KKV-k által végrehajtott új beruházási kölcsönök felvételéhez. Ezzel a segítséggel a szigetország ösztönzi a magánszektor újabb és újabb beruházásait a gazdasági növekedés és a munkahelyek számának növelése érdekében. Az ERFA által nyújtott kezességvállalás formájában nyújtott 15 millió euró várhatóan négyszeresére növekszik, és mintegy 60 millió euró új kölcsönösséget eredményez a kkv-k számára a szigetországban. Ezzel a máltai gazdaság éves hozzáadott értéke 438 millió EUR-val fog növekedni⁷².

⁷¹ http://www.eif.europa.eu/what_we_do/resources/jeremie/index.htm

⁷² https://ec.europa.eu/regional_policy/hu/newsroom/news/2018/02/02-09-2018-eu-funding-continues-to-bring-benefits-to-malta

VIII. Az Európai Tanács 2018-ban kiadott véleményezése Málta stabilitási programjáról

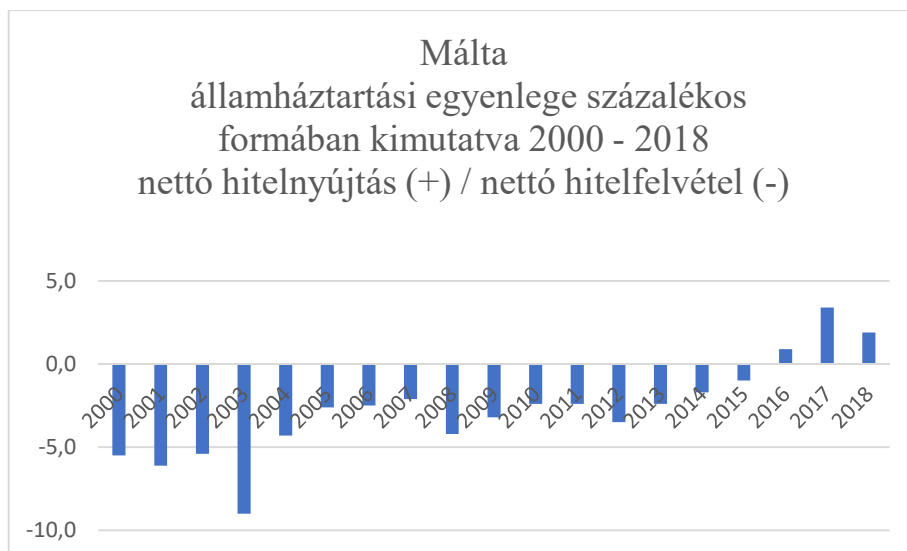
Az EU Tanácsa Máltát jelenleg a Stabilitási és Növekedési Paktum prevenciós ágához sorolja. A szigetország kormánya 2018. évi stabilitási programjában a 2018 és 2021 közötti időszakra a költségvetési többlet fenntartását tervezi. Az ország gazdaságának középtávú költségvetési célja az, hogy továbbra is meg tudják tartani a pozitív különbözetet a program során, ezzel a GDP egy kiegyensúlyozott költségvetési pozícióban tud maradni. Az Európai Tanács által kiadott Stabilitási Program Szerződésében rögzítésre került a GDP-arányos államadósság mértéke, amely meghatározza, hogy a GDP 60%-ában a referenciaérték alatt kell, hogy maradjon, majd a máltai GDP 50,8%-át kitevő 2017-es szintről 2021-ig fokozatosan mintegy 36%-ra csökkenjen. Az EU Tanácsa a máltai kormány 2018-2019-re vonatkozó költségvetési előrejelzéseket alátámasztó makrogazdasági forgatókönyvét megalapozottnak tartotta, a 2020–2021-as időszakra vonatkozóan pedig optimistának.

Összességében a Tanács véleménye az volt, hogy Málta az előrejelzések szerint 2019-2021-ig meg fog felelni a Stabilitási és Növekedési Paktum rendelkezéseinek, de azt is leszögezte, hogy rövid- és középtávon szorosan nyomon kell követni az ország kiadásainak alakulását, különösen a bevételek stabilitását veszélyeztető lehetséges jövőbeli kockázatokat figyelembe véve⁷³.

Az adósság mérését több szempontból is figyelembe lehet venni. A leggyakrabban használt adósságkategória az államadósság. Az államadósság a kormányzati szektor által felhalmozott adósság értékét jelenti. Tehát az adott ország bruttó adósságállományát a külföldi és belföldi hitelezők felé fennálló tartozás jelenti, amelynek összegét az államháztartás, a vállalatok, a hitelintézetek, a háztartások és a nonprofit intézmények összes tartozása teszi ki. Egy állam nettó adósságállománya viszont a követelések és tartalékok összegével csökkentett adósságot jelenti.

Málta államháztartási egyenlegét az 5. ábrán szemléltetem. A vizsgált ország folyó fizetési mérleg egyenlegének összege az utóbbi évek statisztikai adatai szerint 1,72 milliárd USD. Ezt az adatot az ország nettó áruk és szolgáltatások kereskedelmi adatai, valamint bérleti díjak, kamatok, nyereségek, osztalékok, nettó transzfer kifizetések alapján számítják ki.

⁷³ A TANÁCS AJÁNLÁSA Málta 2018. évi nemzeti reformprogramjáról, amelyben véleményezi Málta 2018. évi stabilitási programját, Brüsszel, 2018.5.23. Elektronikusan elérhető: <https://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2018/HU/COM-2018-417-F1-HU-MAIN-PART-1.PDF>

Forrás: Trading Economics (2020) alapján saját szerkesztés

5. ábra: Málta államháztartási egyenlege százalékos formában (2000-2018) ⁷⁴

Az államadósság nyilvántartja az állam által felvett kölcsönök összegét, levonva ebből a visszafizetéseket.

Málta az államadósságot az év végén fennálló névértéken számolja be, a Maastrichti Szerződésben az államháztartás nettó adósságára vonatkozó iránymutatások szerint.

Málta esetében a 6. ábrán jól látható módon az államadósság 2014 óta csökkenő tendenciát mutat, az EU-ba lépés időszakában ez az érték még 71,9 %-ot mutatott, amely napjainkra 50 % alá esett vissza⁷⁵.

⁷⁴ <https://hu.tradingeconomics.com/malta/indicators>

⁷⁵ <https://hu.tradingeconomics.com/malta/government-debt-to-gdp>

<https://www.cia.gov/library/publications/resources/the-world-factbook/geos/mt.html>

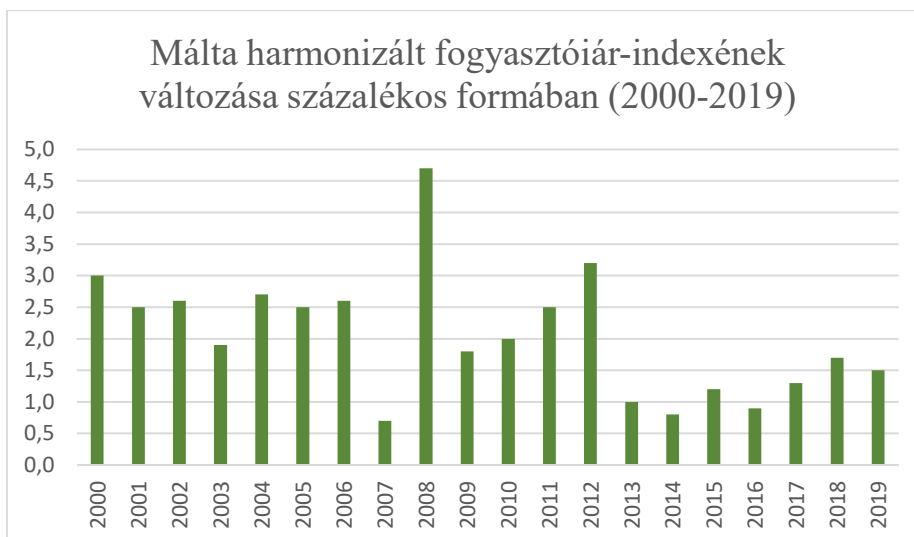
Forrás: Trading Economics (2020) alapján saját szerkesztés

6. ábra: Málta államadóssága százalékos formában (2000-2018)⁷⁶

A harmonizált fogyasztói árindex, röviden HICP az Európai Unió által használt statisztikai mutató, amely aktuális képet ad az egyes országok inflációjáról, makroökonómiai változásairól, és ezek nemzetközi összehasonlításáról⁷⁷. A HICP azokról a termékekről és szolgáltatásokról szolgáltat adatokat, amelyek a háztartások végső fogyasztási kiadásainak összegét képezik. Ahhoz, hogy az EU pontosan meg tudja határozni egyes országok és ezzel együtt az EU átlag harmonizált fogyasztói árindexét az egyes tagállamoknak pontos adatokat kell szolgáltatniuk az Európai Közösség pénzügyi és monetáris hatóságai részére.

⁷⁶ <https://hu.tradingeconomics.com/malta/government-debt-to-gdp>

⁷⁷ <http://www.econom.hu/tag/fogyasztói-arindex/>

Forrás: Trading Economics (2020) alapján saját szerkesztés

7. ábra: Málta harmonizált fogyasztóiár-indexének változása %-ban (2000-2019)⁷⁸

A 7. ábra alapján megállapítható, hogy Málta 2004 utáni inflációs rátájának alakulása a gazdasági felzárkózás éveit tükrözi, majd 2012 óta az infláció folyamatosan csökkenő tendenciát mutat, 0,8-1,7 % között mozog. Ezek az adatok is tükrözik az ország folyamatos gazdasági fejlődését. Az infláció 2008-ban a gazdasági világválság idején volt a legmagasabb 4,7 %-os a szigetországban. Málta inflációs rátája az EU átlagával kisebb-nagyobb eltéréssel megegyezik.

Az Európai Bizottság előzetes tájékoztatása szerint az uniós inflációs előrejelzés 2020-ra 0,1 százalékponttal csökkenni fog főként az alacsonyabb olajárak és a némileg gyengébb gazdasági kilátások miatt⁷⁹. Az átlagos harmonizált fogyasztói árindexet pedig 2020-ban átlagosan 1,3 százalék-ra prognosztizálták az euróövezetben, ennek megfelelően 2020-ra 1,6 %-os inflációt várnak. Sajnos ezen adatok kiadásakor még nem számoltak a Covid-19 járvány miatti negatív gazdasági változásokkal.

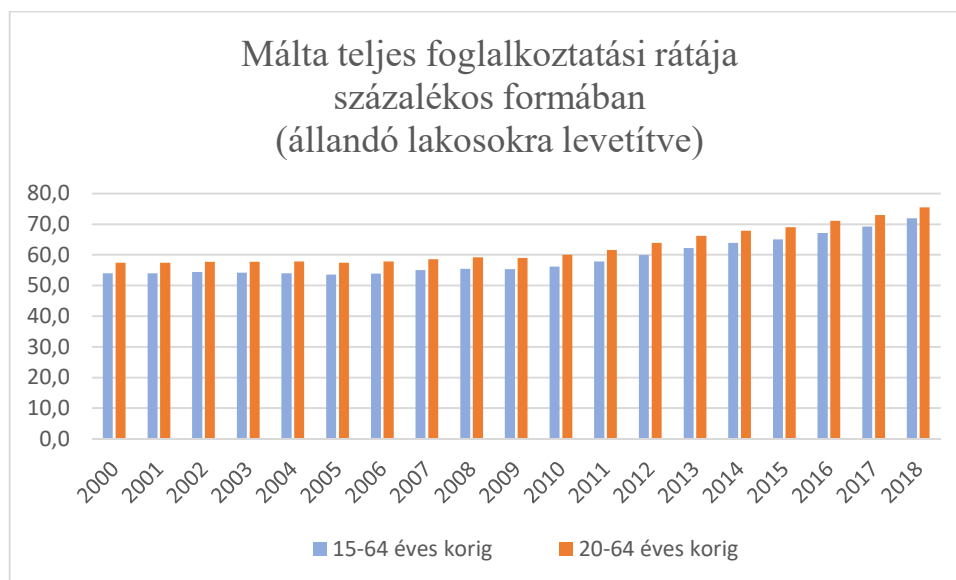
A gazdaságilag aktív népeiséget, vagyis a munkaerőt a foglalkoztatottak és a munkanélküliek alkotják. 1997-ben az Amszterdami Szerződés kibővítésre került az úgy nevezett foglalkoztatási fejezettel. Erre azért volt szükség, mert számos uniós szakpolitikában a munkaerőpiaci statisztikák majdhogynem központi szerepet töltenek be. Kulcsfontosságú adatot szolgáltat a munkaerőpiaci fejlemények aktuális alakulásához a foglalkoztatottaknak a

⁷⁸ <https://hu.tradingeconomics.com/malta/consumer-price-index-cpi>

⁷⁹ Uniós növekedés – 2020-ban magasabb lehet, mint idén, Azüzlet.hu, <https://azuzlet.hu/unios-novekedes-2020-ban-magasabb-lehet-mint-iden/>

munkaképes korú népességhez viszonyított százalékos aránya, a mezőgazdaság 1,6%, az ipar 20,7%, illetve a szolgáltatások 77,7%-os arányt mutatnak.⁸⁰

Az Európai Tanács 2010-ben elfogadta az Európa 2020 elnevezésű stratégiát. Ebben a megállapodásban az Európai Unió azt a célt tűzte ki, hogy 2020-ra a 20 és 64 év közötti népesség foglalkoztatási rátája legalább 75%-ra emelkedjen a legtöbb tagállamban. Málta teljes foglalkoztatottsági rátáj trendjét a 8. ábrán szerepeltetem.

Forrás: Trading Economics (2020) alapján saját szerkesztés

8. ábra: Málta teljes foglalkoztatási rátája %-ban (2000-2018)⁸¹

Az említett célkitűzést 2018-ra 14 uniós tagállam érte el, 75%-os vagy annál magasabb aránnyal. Ennek a tizennégy uniós tagállamnak az egyike Málta, ahol 17,3 százalékponttal, 57,7%-ról 75,0%-ra nőtt a foglalkoztatási ráta. Bulgária után a szigetországban volt legnagyobb a növekedés. Ma Máltán kb. 210.000 fő az aktív dolgozó van.

Egy másik uniós adat szerint 2002 és 2018 között a nők és férfiak foglalkoztatási rátája közötti különbség uniós tagállamok szintjén 17,3 százalékponttól 11,6 százalékpontra csökkent. Ez a csökkenés különösen Máltán volt jelentős, ahol a nemek közötti foglalkoztatási különbség -24,3 százalékponttal változott a nők foglalkoztatási rátájának növekedése miatt. Ugyanis egy másik uniós adat szerint 2002 óta a nők foglalkoztatási aránya egész Európában növekedett, amely uniós szinten 9,2 százalékponttal volt több, az előző évekhez képest. 2002 és 2018 között a legnagyobb növekedést a nők foglalkoztatási aránya tekintetében Málta érte el, +29 százalék ponttal. A szigetország kormánya új programokat valósított meg,

⁸⁰ <https://www.cia.gov/library/publications/resources/the-world-factbook/geos/mt.html>

⁸¹ <https://hu.tradingeconomics.com/malta/employed-persons>

ezek közül az egyik legfontosabb az ingyenes gyermekgondozás, amellyel ösztönzi a női munkaerő fokozott részvételét⁸².

Az Eurostat 2019. decemberben közzétett adatai alapján az Európai Unió országaiban az átlagos munkanélküliségi ráta 7,5 % volt. Ez a szám 2008 óta a legalacsonyabb mutató. Máltán ebben az időszakban kb. 3,4 %-os volt a munkanélküliség, amely megegyezik hazánk munkanélküliségi rátájával ugyan ebben az időszakban⁸³. A munkanélküliségi ráta a szigetországban 2013 óta a 9. ábrán jól látható módon csökkenő tendenciát mutat.

Forrás: Trading Economics (2020) alapján saját szerkesztés

9. ábra: Málta munkanélküliségi rátája százalékos formában⁸⁴

Az Unió országaiból egyre több munkavállaló érkezik a szigetekre annak ellenére, hogy a bérek még mindig alacsonyabbak, mint a fejlett uniós országokban.

VIII.1. Málta a notórius korrupció országa

AZ OCCRP (Organized Crime and Corruption Projekt), a nemzetközi oknyomozó újságíró hálózat Máltát a korrupció európai melegágyának titulálta az utóbbi években. Az újságíró hálózat szerint a de facto kétpártrendszer, amelyben a Nemzeti Párt és a Munkáspárt váltják egymást a hatalomban, lehetőséget adott arra, hogy az éppen kormányon lévő párt kihasználja hatalmát és úgy nevezett „piszkos” ügyekbe keveredjen.

⁸² <https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Special%3ASearch&search=m%C3%A1lta>

⁸³ <https://novekedes.hu/hirek/hozzank-kepest-csak-harom-oroszban-alacsonyabb-a-munkanelkuliseg-az-eu-ban>

⁸⁴ <https://hu.tradingeconomics.com/malta/employed-persons>

Ez történt a mostani munkáspárti hatalommal is, akik 2013-ban átvették a vezetést. Megválasztásuk után a kormány vezetői állami tulajdonban lévő javakat értékesítettek ázsiai vevőknek, majd banknak álcázott pénzmosodát adtak licencszerződéssel magánszemélyek kezébe. És ezzel tulajdonképpen megerősítették a szigetország és az offshore központok közötti kapcsolatot. Az oknyomozók megállapították, hogy Josef Muscat néppárti miniszterelnök vezetése alatt Máltán virágzott a szervezett bűnözés⁸⁵. A korrupciós botrányt **Daphne Caruana Galizia**, a szigetország leghíresebb oknyomozó újságíró meggyilkolása váltotta ki. Az újságíró cikkeiben, publicisztikáiban írta meg a máltai politikai rendszer korrupciós mélybe zuhanásait. Ezekkel az írásokkal szerette volna felhívni a máltai polgárok figyelmét a szigetország politikai mocskaira. Galizia szerette volna, ha az emberek tudomására jut, hogy az általuk megválasztott miniszterelnök Máltát a korrupció fészkevé változtatja az állampolgársági bizniszekkel, a fegyver, olaj, drog és embercsempészettel, az illegális halászzal, a pénzmosás és az olasz bűnszervezetek beengedésével⁸⁶. Bal és jobboldali politikusokat, üzletembereket egyaránt gyanúsított ezekkel a piszkos ügyekkel. Sajnos ez a harc a korrupció ellen a halálához vezetett, 2017 októberében meggyilkolták, egy autóba rejtett bomba végzett vele. Nem ő az első oknyomozó újságíró, akit megöltek a cikkei miatt, így végezték Hrant Dink török, Anna Politkovszkaja orosz és Ján Kuciak szlovák tényfeltáró újságíró is. Galizia újságíró meggyilkolása nagy felháborodást váltott ki a szigetországban, ezrek tüntettek 2019 őszén, kérték Muscat miniszterelnök lemondását. A néppárti vezető 2020. január 12-én távozott az ország éléről. Az új miniszter elnök Robert Abela lett⁸⁷.

A Guardian angol újság egyik cikke arra a problémára hívja fel a figyelmet, hogy az Európai Unió nem képes még mindig integrálni Európa törpe államait. Ezek a kicsi államok (Lichtenstein, Luxembourg, Monaco, Málta) vagy titkos pénzügyi központokként működnek, vagy antidemokratikus vezetés alatt állnak. Máltára mindkét tényállás igaz. A cikk szerint tehát az a kérdés, hogy az EU mikor és hogyan tudja megoldani ezt a nem jó példát mutató problémát, hogy ezek a miniállamok is a demokratikus jogok alapján működjenek. Málta a CPI (Korrupció Érzékelési Index) alapján 56 pontot kapott és a 21. helyet foglalja el az EU tagországai között⁸⁸, vagyis ez egyik legkorruptabb EU-s ország⁸⁹.

⁸⁵ Málta miniszterelnöke kapta Az Év Legkorruptabb Embere díját, <https://occrp.atlatszo.hu/2020/01/09/malta-miniszterelnok-2019-korrupcio>

⁸⁶ Komócsin Sándor: Elérte a végromlás Európa egyik rothadó államát, 2019.12.04. https://www.napi.hu/nemzetkozi_gazdasag/elerte-a-vegromlas-europa-egyik-rothado-allamat.696225.htm

⁸⁷ https://nepszava.hu/3063213_megvan-malta-uj-miniszterelnok

⁸⁸ <https://transparency.hu/wp-content/uploads/2018/02/CPI-jelent%C3%A9s-2017.pdf>

IX. A szigetország migráns helyzete

Pár évvel ezelőtt Máltán a migráns helyzet nem volt a mindennapok témája, azt lehet mondani, hogy ezen a téren nagy csend uralkodott, mint a kilencvenes években, amikor még a migráció nem tartozott az európai fő problémák közé. Míg Olaszországba már jó néhány éve özönlének a migránsok, addig Máltára alig érkeztek 2013 után. Ennek az volt az oka, hogy a szigetország úgy mondván egyedi migráns politikát alakított ki. Miért is volt erre szükség? 2013-ig Máltára is özönlöttek a bevándorlók, közel 2000 migráns évente. Ezt a mennyiségű áradatot a kis szigetország nem bírta befogadni, ezért a kormány szigorú szabályokat hozott a bevándorlás megfékezése érdekében. A szigetre érkező bevándorlókkal nem bántak igazán humánusan. Az ide érkező migránsokat zárt táborokba helyezték el és több hónapon keresztül igazi börtönkörülmények között tartották őket. Addig kellett a táborban tartózkodniuk, amíg a menekültstátuszt megkapták, amely a mai napig évente megújítandó, mivel limitált jogok illetik meg őket. Néhány évvel ezelőtt évente csak 50 embert ismertek el menekültként, ezért a szigetországba a következő évekbe alig érkeztek migránsok. A máltai lakosság a mai napig rasszista hajlamot mutat a kormány menekültellenes politikája miatt. Egyébként semmilyen nemzetközi egyezmény hivatalosan nem teszi lehetővé, hogy Málta vagy bármely tagország teljesen kimaradjon a migráns politikai kötelezettségei alól, főleg amióta a bevándorlási probléma megoldása az Európai Unió egyik legnagyobb feladata napjainkban.

Málta 2015 óta kevésbé volt érintve ebben a témában, de amióta az olasz állam kérte az EU segítségét, azóta az olasz intézkedések hatására a szigetország is felértékelődött, mint befogadó ország. Ezt a kialakult helyzetet Málta csak abban az esetben tudja teljesíteni, ha a bevándorlókat a megérkezésük után szétosztják a tagállamok között és rövid időn belül elszállítják őket a szigetről. Erre a megoldásra az Európai Unió kvótarendszert talált ki, amely alapján a tagországoknak kötelességük százalékos arányban a menekülteket befogadni.

A kvóta rendszer azóta is vita kérdése az EU parlamentben. Mindenesetre a Földközi-tenger országai azok, akik a mai napig viselek ezt a kemény megpróbáltatást. Málta az első helyet foglalja el a migrációs statisztikában, 46,3 menekült jut 1000 fő lakosra. Az uniós átlag 4,7⁹⁰.

⁹⁰ https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Migration_and_migrant_population_statistics/hu

X. Koronavírus járvány (Covid 19) Máltán 2020

Máltát a koronavírus elleni hatékony védekezés terén a WHO kitűnő és követendő példának nevezte. Ezért Hans Kluge a WHO Európáért felelős regionális igazgatója elismerését fejezte ki a szigetország egészségügyi miniszterének.

Az első koronavírus megbetegedést egy olasz származású 12 éves lánynál mutatták ki Máltán március 12-én. A lányt és családját rögtön elszigetelték a szigeten tartózkodó összes személytől. A szigetország viszonylag gyorsan reagált a járvány megjelenésére és gyorsan számos szigorú intézkedést hoztak a járvány elterjedése érdekében. Azonnal bezártak minden iskolát és oktatási intézményt, minden nem lényeges üzletet, szolgáltatást, éttermet, bár, szórakozóhelyet és a sportintézményeket. Néhány nap múlva pedig felfüggesztették a nemzetközi személyszállító vízi és légi közlekedést is. A 65 évnél idősebb embereket, a krónikus betegeket és családtagjaikat rögtön kötelező karanténba helyezték. Ezekkel a gyors és fokozatos intézkedésekkel a máltai kormánynak sikerült elérnie, hogy elkerüljék a fertőzés elterjedését és az egészségügyi szolgáltatások túlterhelését.

2020 május 11-ig Máltán összesen 503 fertőzöttet tartanak nyilván, akik közül már 434-en meggyógyultak, 5 fertőzött hunyt el és 64 fő még aktív beteg⁹¹. A legfontosabb adat, hogy május 11. óta nincs új megbetegedés. Máltán hajtották végre a legkiterjedtebb koronavírus tesztelést.

Azt azonban nem szabad elfelejtenünk, hogy a pandémia az egész világ gazdaságát befolyásolja, s a korábbi bizakodó előrejelzéseket a gazdasági növekedést illetően sajnos minden országban el kell felejtenünk. Az, hogy Málta gazdasági életét mennyiben befolyásolja a járvány, egy következő szakdolgozat témája lehet majd.

⁹¹<https://24.hu/kulfold/2020/04/26/koronavirus-malta/>
<https://turizmus.com/desztinaciok/malta-a-kovetendo-pelda-1169472>

Összegzés

Szakedolgozatomban azt vizsgáltam, hogy az Európai Unió 2004-es bővülése során – amikor Magyarország is csatlakozott –, az egyik legkisebb tagállam hogyan birkózott meg a csatlakozás feltételeinek megteremtésével. Megvizsgáltam, hogy földrajzi helyzete és mérete mennyiben jelent akadályt, vagy esetleg tud-e előnyt kovácsolni abból, hogy több földrészt hídként összekapcsolva Európa és Afrika irányába is terjeszkedhet gazdaságilag. Málta esetében az összekötő szerep egyértelműen pozitív, hasznára tudta fordítani földrajzi pozícióját. Kihhasználja a tenger adta lehetőségeket (blue economy), kereskedik az Észak-Afrikai országokkal is és Európa országaiból rengeteg turistát fogad, hogy csak néhányat említsek a Máltát kedvelő országok közül, Nagy Britannia, Németország, Franciaország és nem utolsó sorban Magyarország. A Máltai Idegenforgalmi Hivatal információja alapján sikerült megtudnom, hogy országunkból évente közel 30 ezer turista keresi fel a szigetországot.

Azt is fontosnak tartom ismét megemlíteni, hogy miniállamok esetében rendkívül lényeges, hogy milyen befolyásos ország támogatását birtokolják. Málta estében az Egyesült Királyság gyarmataként eltöltött évek mindenképpen előnyt jelentenek. Az ország gazdaságilag is megerősödött a brit uralom évei alatt, valamint infrastruktúráját, politikai rendszerét és külkapcsolatait is ekkor alapozta meg. Megjegyzem, hogy a szigetország volt az egyetlen a tagjelölt országok közül, aki az Unióba való belépés előtt közjogi szempontból teljes mértékben felkészült a tagságra és már előre rögzítette parlamentje jövőbeli uniós feladatait. Ezt a lépést szakmai szempontból vizsgálva zseniálisnak tartom, még akkor is, ha az európai uniós csatlakozáshoz való felkészülési időszak Málta számára politikai szempontból vizsgálva sem volt könnyű. Az ország belpolitikája zavaros volt a 2004-et megelőző pár évben, hiszen nem volt egység az országon belül a csatlakozási szándékot illetően, a Nemzeti Párt és a Munkás Párt között. Az épp aktuális politikai vezetéstől függően ingadoztak a csatlakozás és a függetlenedés között való viták, ezért a lakosság is megosztott lett ebben a kérdésben. Végül egy népszavazás keretében Málta a csatlakozás mellett döntött, ezzel egy több évtizedes belpolitikai vita is véget ért.

A szigetország gazdaságának fejlődését vizsgálva arra a következtetésre jutottam, hogy az elmúlt 16 évben a máltai gazdaság és az életszínvonal nagymértékben növekedett és ezzel a progresszióval felzárkózott a fejlett EU-s országok gazdaságának szintjére. Tehát a GDP mutatók alapján utólag azt mondhatjuk, hogy a máltai kormány és a nép helyesen döntöttek, amikor az uniós tagságot választották. Szintén szakmai szempontból vizsgálva nekem is az a véleményem, hogy a szigetországnak nagy szüksége volt az uniós tagságra, mert az EU-s

pénzügyi források, a kohéziós alapok nagymértékben megoldották az ország gazdasági problémáit. A szigeteken ugyanis olyan nagyszabású problémákat is meg kell oldani folyamatosan, amely az emberek mindennapi létét biztosítja, ez az ivóvíz ellátás, vagyis annak az előállítás, majd az elhasznált víz újra hasznosítása a mezőgazdaság számára, hiszen a máltai mezőgazdaság így is csak 20 %-os arányban képes kielégíteni a lakossági szükségleteket. Ezeknek a problémáknak a megoldása Máltán igen nagy feladat a mai napig szigetország mivolta miatt.

Szintén EU-s forrásokból sikerült felzárkóztatni a máltai gazdaságot, mert a belépés előtti években a GDP alig növekedett, 1,2-1,6 % között mozgott. Ennek legfőbb oka a gyenge versenyképesség volt, a fő bevételi forrást jelentő turizmus hanyatlása, az exportban domináns elektronikai ipar válsága, a túlfogyasztás, a külkereskedelmi mérleg növekvő hiánya.

A tavalyi évben prognosztizált adatok alapján felfelé íveltek a máltai gazdasági mutatók, amely szerint a szigetország az egyik leggyorsabban fejlődő tagja az EU-nak. Sajnos ebben az évben megjelent egy nem várt tényező, a jelenleg is zajló koronavírus járvány, amely éppen gyökerestül felforgatja a világgazdaságot. Nehéz megjósolni, milyen károkat szenvednek el az egyes országok. Máltán a lakosság arányához viszonyítva jónak tűnnek a jelenlegi adatok a betegek és elhunytak számát illetően, de pont azokban az országokban jók ezek a mutatók, ahol nagyon sokat költenek a járványgörbe ellaposítására, azaz a védekezésre. Így történt ez a szigetországban is. Mindenesetre a járvány okozta költségeket nyilván utólag kell majd megfizetnie minden országnak, és ez alól Málta sem lesz kivétel.

Kutatásaim során megállapítottam, hogy az egyszerre európai és mediterrán identitású, sokféle kulturális hagyománnyal rendelkező állam, a sok nehézséggel küzdő földközi-tengeri medence mintaországává kívánt válni, annak ellenére, hogy csekély méretű és lakosságszámú ország. Azt is bebizonyította, hogy belpolitikáját tekintve mélyen megosztott ország is lehet eredményes. Ezt a tényt Málta már a csatlakozási tárgyalásokon is bizonyította azzal, hogy számára igen kedvező feltételeket harcolt ki és ezt a habitust uniós tagsága alatt is megőrizte. Málta folyamatosan törekszik arra, hogy a megteremtett európai színvonalú jólétet megtartsa azzal a feltétellel, hogy nem veszti el saját vonásait, megőrzi mediterrán arculatát, hagyományait és kapcsolatrendszerét. Ezzel az ideológiával egy kicsit más, mint a többi uniós ország, de talán ezek a különbözőségek teszik sikeressé az Európai Unió működését.

Bibliográfia

Baldacchino, Godfrey (2002): A Nationless State? Malta, National Identity and the EU. West European Politics, Vol. 25, No. 4 (October 2002), Frank Cass, London, 191-206 o.

Fenyvesi Zs.: 1080-ban alakultak, ma mindenhol ott vannak: a legismertebb lovagrend története, Elérhető interneten: <https://divany.hu/malta/2019/05/21/maltai-lovagrend>

Gál, Zoltán: Málta egy történelem tanár szemével – Johannita lovagok nyomában... Elérhető interneten: <https://kalandozomagyarok.cafeblog.hu/2017/08/16>

Győri Enikő, A Nemzeti Parlamentek és az Európai Unió, 2004, Osiris kiadó Budapest, p.335.

Győri, Enikő.: A megosztottság nem akadály a sikerességnek - Málta EU-csatlakozása, 2004. Külügyi szemle ősz-tél. Elérhető: https://kki.hu/assets/upload/KULUGY_KulugyiSzemle_2004_3-4_gyri.pdf

Horváth Zoltán: Kézikönyv az Európai Unióról, 2002, Kiadó Magyar Országgyűlés, Budapest, p.410

Interjú – Málta: a vízhiány az élet velejárója, interjú Manuel Sapiano szakpolitikai vezetővel, a Máltai Vízügyi Hivatal munkatársával, <https://www.eea.europa.eu/hu/jelzesek/eea-jelzesek-2018-viz-elet/cikkek/interju-2013-malta-a-vizhiany>

J. Nagy László: Az európai integráció politikai története, Szeged, 2005

Kardos József-Simándi Irén Európai politikai rendszerek, Osiris Kiadó, Budapest 2002., pp 515-516.

Király Andrea: Gulliver és Lilliput a XXI. században: Ciprus és Málta európai uniós ügyei. 2008/1. sz. Tanulmány

Kiss J. László: A Huszonötök Európai, A brit korona fennhatósága alatt, p. 790-791/2, Osiris kiadó, 2005. Budapest

Kiss J. László: A Huszonötök Európai, Függetlenné válás és az önálló Málta útkeresése, Osiris Kiadó, Budapest 2005. pp.797- 806.

Magyar Máltai Lovagok Szövetsége, Hungarian Association, <http://www.mmlsz.hu>

Málta és a Máltai Lovagrend, <https://utazom.com/cikk/malta-es-a-maltai-lovagrend>, Utolsó letöltés: 2020. 05. 17.

Marjai Imre: A kereszt és a kard lovagjai, Itália és Málta, p. 65, Új Nap Könyv- és Lapkiadó, Budapest, 1990.

Péterfi András: A máltai találkozó, A XX. sz. krónikája. Bp., 1994. - História 2001:4. sz.

Út a csatlakozásig, fejezetről fejezetre - a koppenhágai csomag Máltára vonatkozó tartalma, Külügyi szemle 2004 ősz-tél, p.50.

Internetes források:

<http://justiceservices.gov.mt/DownloadDocument.aspx?app=lom&itemid=8566>

http://turizmusonline.hu/aktualis/cikk/maltaval_ebredni

<http://vienna.io.gov.hu/az-europai-biztonsagi-es-egyuttmukodesi-szervezet>

<http://www.econom.hu/tag/fogyasztoi-arindex/>

http://www.eif.europa.eu/what_we_do/resources/jeremie/index.htm

<http://www.lagoon-divecenter.com/magyar/nyelvtanfolyam.htm>

http://www.mtafki.hu/konyvtar/kiadv/FE1998/FE19982_287-293.pdf

http://www.mtafki.hu/konyvtar/kiadv/FE1998/FE19982_287-293.pdf

<http://www.terport.hu/fogalomtar/phare-program>

<http://www.treccani.it/vocabolario/mare-nostrum/>

<https://24.hu/kulfold/2020/04/26/koronavirus-malta/>

https://ec.europa.eu/environment/life/project/Projects/index.cfm?fuseaction=search.dspPage&n_proj_id=6523

<https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Special%3ASearch&search=m%C3%A1lta>

https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Migration_and_migrant_population_statistics/hu

<https://ec.europa.eu/eurostat/web/international-trade-in-goods/data/main-tables>

https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/policy/glossary/terms/sapard_en

https://ec.europa.eu/regional_policy/hu/newsroom/news/2018/02/02-09-2018-eu-funding-continues-to-bring-benefits-to-malta

https://europa.eu/european-union/about-eu/countries/member-countries/malta_hu#kereskedelem-es-gazdasag

https://europa.eu/european-union/about-eu/history/1990-1999/1997_hu

https://europa.eu/european-union/about-eu/history/2000-2009/2003_hu

<https://europarl.europa.eu/election-results-2019/hu/nemzeti-eredmenyek/malta/2019-2024/>

<https://hu.tradingeconomics.com/malta/consumer-price-index-cpi>

<https://hu.tradingeconomics.com/malta/employed-persons>

<https://hu.tradingeconomics.com/malta/employed-persons>

<https://hu.tradingeconomics.com/malta/exports>

<https://hu.tradingeconomics.com/malta/government-debt-to-gdp>

<https://hu.tradingeconomics.com/malta/government-debt-to-gdp>

<https://hu.tradingeconomics.com/malta/imports>

<https://hu.tradingeconomics.com/malta/indicators>

https://hvg.hu/vilag/20191220_Brusszelbol_kenyszeritenek_ki_a_maltai_miniszterelnok_lem_ondasat

https://kki.hu/assets/upload/KULUGY_KulugyiSzemle_2004_3-4_gyri.pdf 66-67

<https://maltai.hu/mmsztortenete>

https://nepszava.hu/3063213_megvan-malta-uj-miniszterelnok

<https://novekedes.hu/hirek/hozzank-kepest-csak-harom-orzagban-alacsonyabb-a-munkanelkuliseg-az-eu-ban>

<https://transparency.hu/wp-content/uploads/2018/02/CPI-jelent%C3%A9s-2017.pdf>

<https://turizmus.com/desztinaciok/malta-a-kovetendo-pelda-1169472>

<https://uphotomalta.com/ever-asked-many-churches-malta>

<https://utazom.com/cikk/malta-osi-tortenelme>

<https://www.bitcoinbasis.hu/kiobbano-formaban-a-kriptobarat-maltai-gazdasag/>

<https://www.britannica.com/topic/Group-of-77>

<https://www.ceicdata.com/en/indicator/malta/gdp-per-capita>

<https://www.cia.gov/library/publications/resources/the-world-factbook/geos/mt.html>

<https://www.cia.gov/library/publications/resources/the-world-factbook/geos/mt.html>

<https://www.cia.gov/library/publications/resources/the-world-factbook/geos/mt.html>

<https://www.cia.gov/library/publications/resources/the-world-factbook/geos/mt.html>

<https://www.consilium.europa.eu/hu/policies/enlargement/>

<https://www.eurofound.europa.eu/observatories/eurwork/industrial-relations-dictionary/acquis-communautaire>

<https://www.europarl.europa.eu/about-parliament/hu/in-the-past/the-parliament-and-the-treaties/maastricht-treaty>

<https://www.europarl.europa.eu/about-parliament/hu/in-the-past/the-parliament-and-the-treaties/treaty-of-amsterdam>

https://www.europarl.europa.eu/meps/en/124781/ALFRED_SANT/home

https://www.ksh.hu/docs/hun/eurostat_tablak/tabl/tsdec100.html

<https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/jeltur/jeltur18.pdf>

https://www.maltatoday.com.mt/news/europe/87035/next_mep_election_dates_confirmed_for_may_2019#.XskXvmgzblU

<https://www.orderofmalta.int/history/1048-to-the-present>

<https://www.origo.hu/nagyvilag/20030116malta>

https://www.parlament.hu/documents/10181/709205/fuggetlen_kepviselok_2015.pdf/e6c0fa85-36e0-4581-8b62-fd6409ab9345

<https://www.statista.com/statistics/731228/gross-domestic-product-gdp-per-capita-in-malta/>

<https://www.storiadellarte.com/biografie/caravaggio/vitacaravaggio.htm>

https://www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop425/2011_0001_547_Demografia